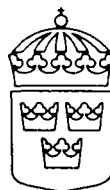

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:1

om medbestämmandefrågor m. m.

AU
1985/86:1

Sammanfattning

I betänkandet behandlas

dels 19 motioner om medbestämmandefrågor från allmänna motionstiden föregående riksmöte,

dels regeringens skrivelse 1984/85:155 om gränsdragningen mellan tryckfriheten och medbestämmandet.

I motionerna har moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna redovisat sin syn på behovet av förändringar på medbestämmandeområdet. Dessutom begärs i ett antal enskilda motioner mer avgränsade förändringar på samma område.

Till de frågor som härigenom kommer att belysas i betänkandet hör behovet av en utvärdering av lagstiftningen på det arbetsrättsliga området, informations- och förhandlingsrätten vid mindre företag, facklig vetorätt vid entreprenader, fackliga stridsåtgärder samt skadestånd. Vidare behandlas medbestämmandet i kommuner och landsting, den negativa föreningsrätten och arbetsdomstolens ställning. Slutligen tar utskottet upp ett par motioner som behandlar förhandlingssystemet på löneområdet.

Samtliga motioner har avstyrkts av utskottet. 18 reservationer har fogats till betänkandet.

Utskottet har utan erinran lagt regeringens skrivelse 1984/85:155 om gränsdragningen mellan tryckfriheten och medbestämmandet till handlingarna.

Motionerna

1984/85:330 av Arne Fransson m. fl. (c), vari yrkas att

1. riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring av MBL:s regler för små företag att förhandlingarna kan slutföras direkt med de anställda,

2. riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av arbetsrättslagstiftningen att enmans- och familjeföretagare utan anställd personal ej kan omfattas av sådan stridsåtgärd som i dag kan förekomma mot icke avtalsbundna företag,

3. riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utredning angående medbestämmandelagens tillämpning på den offentliga sektorn och avgränsning mot den politiska demokratin.

Yrkanterna 4 och 5 behandlas i AU 1985/86:6 och yrkande 6 i AU 1985/86:5.

1984/85:772 av Alexander Chrisopoulos m. fl. (vpk), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som ålägger svenska multinationella företag samt utländska multinationella företag verksamma i Sverige att bekosta de fackliga organisationernas samarbete inom koncernen.

1984/85:781 av Anna Wohlin-Andersson m. fl. (c, m, fp), vari yrkas att

2. riksdagen beslutar att göra i motionen föreslagna tillägg i 14 och 20 §§ medbestämmandelagen.

Yrkande 1 behandlas i AU 1985/86:3.

1984/85:1439 av Rolf Clarkson m. fl. (m, c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om en utredning med uppgift att skyndsamt framta förslag till sådana ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen att en rimligare relation uppnås mellan mindre arbetsgivare och arbetstagare när det gäller skadestånd enligt vad som i motionen anförs samt att denna utredning också ges i uppdrag att utreda eventuellt missbruk av s. k. informella skadestånd i enlighet med vad som i motionen anförs.

1984/85:1440 av Filip Fridolfsson m. fl. (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lagstadgad negativ föreningsrätt.

1984/85:1441 av Filip Fridolfsson m. fl. (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till förbud mot blockad av företag där det inte finns någon fackligt ansluten för dess vägran att teckna avtal separat eller via arbetsgivarorganisation.

1984/85:1446 av Erik Hovhammar m. fl. (m, c, fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om sådana ändringar i 39 § medbestämmandelagen att arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utestänga företag utan kollektivavtal/separatavtal från att konkurrera om entreprenader på likvärdiga villkor.

1984/85:1448 av Stig Josefson m. fl. (c), vari yrkas att riksdagen beslutar att göra i motionen föreslaget tillägg i 14 och 20 §§ medbestämmandelagen.

1984/85:1452 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till förbud mot blockad av enmansföretag för dess vägran att teckna avtal separat eller via arbetsgivarorganisation.

1984/85:1460 av Anita Modin m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av förtroendemannalagen med den innebörd som angivits i motionen.

1984/85:1511 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari yrkas att

1. riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om förbud mot organisationsklausuler,

2. riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som garanterar rätten att lämna facklig organisation.

1984/85:2094 av Anders Andersson (m) och Ove Eriksson (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning huruvida ingångna löneavtal skall få innehålla klausuler av i motionen berört slag.

1984/85:2096 av Görel Bohlin (m), vari yrkas att

1. riksdagen upphäver 1974 års reform innebärande rösträtt för personalrepresentanterna i statliga styrelser,
2. riksdagen hos regeringen begär en utredning beträffande gränsdragningen mellan den politiska demokratin och de statligt och kommunalt anställdas avgörande inflytande i beslutande församlingar hos egen arbetsgivare.

1984/85:2112 av Gullan Lindblad m. fl. (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av negativ föreningsrätt.

1984/85:2124 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkas att

1. riksdagen beslutar att inga strejkskadestånd skall kunna ådömas strejkande arbetare och att fredspliktsbestämmelserna i arbetsrättslagstiftningen utmönstras,
2. riksdagen beslutar — i det fall riksdagen inte bifaller yrkandet under punkt 1 — anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet att gälla från den 1 januari 1986

Föreslagen lydelse

Motionärernas förslag

60 §

Om det är ----- helt falla bort.
I mål om ----- skäl till det.

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagarare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. *Denna begränsning gäller dock inte, om arbetstagaren underlåter att följa ett åläggande av domstolen om återgång till arbetet om stridsåtgärden med hänsyn till omständigheterna måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd.*

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagarare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. *Deltagande i olovlig stridsåtgärd kan aldrig utgöra saklig grund för avsked.*

3. riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lagstiftning om rätt till politisk verksamhet och politisk propaganda på arbetsplatserna enligt vad i motionen anförts,

4. riksdagen hemställer hos regeringen om förslag att införande av ny teknik i arbetslivet endast får ske med fackförningens godkännande enligt vad i motionen anförts,

5. riksdagen hemställer hos regeringen om en utvärdering av medbestämmandelagen (MBL) och hur dess klassarbetsinriktning har inverkat på de fackliga organisationernas självständighet och möjligheter att tillvarata sina medlemmars klassmässiga intressen.

1984/85:2227 av Lars Ernestam (fp) och Karin Ahrlund (fp), vari yrkas att riksdagen beslutar att försöksverksamhet får inledas med rätt att underlåta att MBL-förhandla om kommunstyrelses och andra nämnders förslag.

Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1984/85:2225.

1984/85:2648 av Eric Hägelmark (fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om sådana ändringar i 39 § medbestämmandelagen att arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utestänga företag utan kollektivavtal/separatavtal från att konkurrera om entreprenader på "lika villkor".

1984/85:2651 av Olof Johansson (c), vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en "maktutredning" som kan se över dagens förhandlingssystem i syfte att minska konfliktriskerna och mildra konsekvenserna för allmänheten vid konflikter i enlighet med vad som anförts i motionen.

1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. (m), vari yrkas att

1. riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om den enskildes ställning gentemot organisationerna,

2. riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om medbestämmande i arbetslivet (1976:580) i enlighet med vad som anförts i avsnittet om negativ föreningsrätt,

3. riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen om medbestämmande i arbetslivet (1976:580) angående avdrag på lön för fackföreningsavgifter i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om facklig representation för anställda i småföretag,

5. riksdagen beslutar att 60 § i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha den lydelse den hade den 31 december 1984,

6. riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till förbud mot blockad av enmansföretag i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till begränsning av facklig organisations rätt att genomföra blockad av företag enligt vad som anförts i motionen,

8. riksdagen beslutar att upphäva reglerna om facklig vetorätt i 38—40 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet,

9. riksdagen hos regeringen begär en översyn av skadestandsreglerna i den arbetsrättsliga lagstiftningen i enlighet med vad som i motionen anförts,

10. riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändringar i enlighet med vad som i motionen anförts om medbestämmandet i offentlig förvaltning,

18. riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol.

Yrkandena 11—17 och 19—21 behandlas i betänkandena AU 1985/86:3 och 5.

Regeringens skrivelse 1984/85:155

I skrivelsen bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts om gränsdragningen mellan tryckfriheten och medbestämmandet.

Medbestämmandelagen

Innehållet i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) kan i huvudsak delas upp i två grupper av regler. Den ena gruppen utgörs av avsnitt som har hämtats från den tidigare s. k. arbetsfredslagsstiftningen. Hit hör MBL:s regler om föreningsrätt (7—9 §§), de grundläggande reglerna om parternas förhandlingsrätt (främst 10 §), bestämmelserna om kollektivavtal (23—31 §§) samt avsnitten om fredsplikt (41—45 §§) och om medling i arbetstvister (46—52 §§). Även reglerna om skadestånd och andra påföljder (54—62 §§) bygger i viktiga delar på äldre lag.

Den andra gruppen regler i MBL hör till det genom MBL införda regelsystemet om arbetstagarnas medbestämmanderätt. Hit hör först reglerna om den *förstärkta förhandlingsrätten* för arbetstagarsidan (11—14 §§). Dessa bestämmelser omfattar i första hand arbets- och företagsledningsfrågor i vid bemärkelse. *Den primära förhandlingsskyldigheten* enligt 11 § är ett medel som lagen ger arbetstagarna att påverka arbetsgivarens beslut. Enligt den primära förhandlingsskyldigheten är arbetsgivaren skyldig att begära förhandling innan han fattar vissa beslut. Arbetsgivaren är vidare utom i vissa undantagsfall skyldig att dröja med sitt beslut tills förhandlingen har slutförts. Genom denna uppskovsskyldighet får arbetstagarsidan tillfälle att lämna sina synpunkter på förhandlingsfrågan och påverka arbetsgivaren i dennes beslutsfattande.

En arbetstagarorganisation, som har primär förhandlingsrätt enligt 11 §, har enligt 12 § också rätt att på eget initiativ begära förhandling med arbetsgivaren i varje fråga där arbetsgivaren står i begrepp att fatta ett beslut som rör en medlem i organisationen.

För att de anställda skall kunna utnyttja sin rätt att genom förhandlingar medverka i beslutsprocessen hos arbetsgivaren måste de hållas underrättade om och få insyn i arbetsgivarens verksamhet. Lagens regler om rätt till information (18—22 §§) syftar till att tillgodose detta.

En grundtanke bakom arbetsrättsreformen har varit att det skall vara arbetsmarknadens parter som utformar och vidareutvecklar arbetstagarnas medbestämmande med utgångspunkt i lagens regler. Ett av syftena med MBL har därför varit att främja tillkomsten av *medbestämmandeavtal*. Sådana avtal har också kommit till stånd på de stora avtalsområdena.

Ett inslag i det genom MBL införda systemet av regler om arbetstagarnas medbestämmanderätt utgörs av bestämmelserna i 38—40 §§ om *facklig ve-*

torätt i vissa fall. Dessa syftar till att komma till rätta med missförhållanden av skilda slag som kan uppkomma när en arbetsgivare avser att lämna ut ett arbete till icke anställd arbetskraft, t. ex. uppdragstagare eller entreprenörer. Bestämmelserna ger de berörda arbetstagarorganisationerna rätt att på ett tidigt stadium granska och kontrollera sådan verksamhet och även förbjuda verksamhet som bedöms vara oseriös. Reglerna omfattar en särskild primär förhandlingsskyldighet inför arbetsgivarens åtgärd (38 §). Den primära förhandlingsskyldigheten innebär att arbetsgivaren skall på eget initiativ förhandla innan han fattar sitt beslut om att anlita arbetskraft, exempelvis innan han tecknar ett entreprenadavtal. Innebörden av reglerna om facklig vetorätt är att arbetstagarparten kan efter förhandling förbjuda arbetsgivarens åtgärd, om vissa i lagen närmare angivna förutsättningar är uppfyllda. Finner den fackliga organisationen att åtgärden kan antas medföra åsidosättande av lag eller av kollektivavtal för arbetet, eller att åtgärden annars strider mot vad som är allmänt godtaget inom parternas avtalsområde, kan organisationen enligt 39 § förbjuda åtgärden. I 40 § ges föreskrifter om vissa undantag från den fackliga vetorätten. Vetorätten skall som regel utövas av fackförbund eller motsvarande efter central förhandling.

Slutligen kan nämnas MBL:s regler om överläggning vid arbetstages olovliga stridsåtgärder (43 §), vissa skadestandsregler och regler om tvisteförhandling och rättegång (63—69 §§).

Utskottet

Inledning

Utskottet tar i detta betänkande upp olika frågor om medbestämmande i arbetslivet. De motioner som behandlas väcktes under den allmänna motionstiden vid föregående riksmöte. Frågan om medbestämmande i regeringens kansli behandlas av utskottet i betänkande AU 1985/86:6 med anledning av proposition 1984/85:219 om den statliga personalpolitiken. I föreliggande betänkande redovisas även regeringens skrivelse 1984/85:155 om gränsdragningen mellan tryckfrihet och medbestämmande.

Översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen

Det har gått nästan tio år sedan medbestämmandelagen kom till. Den nya lagen ersatte tidigare gällande lagar som reglerade förhållandet mellan arbetsmarknadens parter, främst lagen (1928:253) om kollektivavtal och lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt.

En grundtanke bakom MBL var att det skulle vara arbetsmarknadens parter som skulle utforma och vidareutveckla arbetstagarpartens medbestämmande med utgångspunkt i lagens regler. Sådana medbestämmandeavtal har också kommit till stånd på de stora avtalsområdena under senare år.

På arbetsrättens område har även tillkommit ny lagstiftning på andra områden. Det gäller bl. a. lagstiftning om anställningsskydd, ledighet, ar-

betstid m. m. Hithörande frågor behandlar utskottet i andra sammanhang, anställningsskyddsfrågor i betänkandet AU 1985/86:3 och arbetstids- och ledighetsfrågor i betänkandet AU 1985/86:5.

I motion 1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. (m) diskuteras inledningsvis på ett mer övergripande sätt utvecklingen på det arbetsrättsliga området. Enligt motionärerna har ett långvarigt, sammanhängande socialdemokratiskt regeringsinnehav medfört att de fackliga organisationerna givits en roll som sträcker sig långt utöver sedvanlig facklig verksamhet. Organisationerna har genom ett komplicerat och svårgripbart regelsystem successivt fått sådana befogenheter att de har ett avgörande inflytande på det politiska och ekonomiska skeendet oberoende av parlamentarisk majoritet.

I denna utveckling utgör den arbetsrättsliga lagstiftningen ett betydelsefullt instrument. Den syftar — menar motionärerna — i väsentliga delar till att stärka de fackliga organisationerna, inte den enskilde arbetstagarens ställning. Den samverkan mellan likvärdiga parter som präglade den s. k. svenska modellen har ersatts med en strävan att inte bara stärka arbetstagarorganisationernas ställning utan att ge dem en avgörande dominans. Organisationerna har blivit en del av den politiska maktapparaten och har dessutom allt oftare tagit på sig rollen av "storebror" gentemot medlemmarna.

Den princip som enligt motionärerna borde vara vägledande för den arbetsrättsliga lagstiftningen är att beslut om medinflytande skall läggas så nära de enskilda arbetstagarna som möjligt. I avgörande avseenden syftar emellertid den nuvarande lagstiftningen till att stärka de centrala fackliga organen. Härigenom har den enskilde arbetstagarens och fackföreningsmedlemmens ställning försvagats, fortsätter motionärerna.

I inflytandefrågorna måste man ta sikte på att engagera de enskilda anställda i de frågor som rör dem nära. Besluten måste emellertid alltid tas av dem som har att bära ansvaret. Organisatoriska lösningar måste få en lokal förankring.

Det fortsatta *översyns- och utvecklingsarbetet inom arbetsrätten* måste inriktas på att förbättra arbetsmarknadens funktion och samspelet mellan olika lagar. Byråkratisering och centralstyrning måste undvikas. Reglerna måste utformas så klart och entydigt att arbetstagarna, fackliga representanter och arbetsgivarna på arbetsmarknaden på förhand kan avgöra vilken rätt de har. Där lagstiftning inte är nödvändigt av rättssäkerhetsskäl bör lagstiftning undvikas.

Slutligen anser motionärerna att det bör övervägas om inte lagstiftning erfordras i syfte att stärka den enskildes rätt gentemot de stora organisationerna.

Utskottet vill för sin del först slå fast att det bakom huvudtankarna i den arbetsrättsliga lagstiftningen funnits en bred uppslutning. Utvecklingen på det arbetsrättsliga lagstiftningsområdet och på avtalsområdet har enligt utskottets uppfattning varit till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället.

Den arbetsrättsliga lagstiftningen bygger på att det är genom de fackliga föreningarna som den enskildes intressen bör tillvaratas på arbetsplatserna.

Fackföreningarna erkänns således som företrädare för sina medlemmar. Det ankommer sedan på föreningarna att i sitt förhandlingsarbete vara lyhörda för medlemmarnas önskemål och hålla nära kontakt med dessa.

Med anledning av vad som i motion 2715 förs fram om att arbetsrätten måste inriktas på att förbättra arbetsmarknadens funktion och på att undvika byråkratisering och centralstyrning vill utskottet framhålla att en av huvudtankarna bakom MBL bl. a. varit att man genom avtal skall finna obyråkratiska och effektiva former för medinflytandet.

När det slutligen gäller organisationernas roll och inflytande vill utskottet hänvisa till att frågor som hänger samman med maktfördelning och demokrati skall utredas av en särskild kommitté som tillsatts av regeringen (Dir 1985:36). En av huvuduppgifterna för kommittén blir enligt direktiven att se över hur organisationerna utövar sitt inflytande och vilka möjligheter de enskilda medlemmarna har att påverka organisationernas handlande.

Mot bakgrund av det anförda bör motion 1984/85:2715 i denna del inte föranleda någon särskild riksdagens åtgärd.

Från andra utgångspunkter framförs i vpk-motion 1984/85:2124 stark kritik mot MBL:s utformning. Enligt motionen har MBL karaktären av en klassamarbetslag. Vpk har alltsedan lagens tillkomst lagt fram ett alternativ som ger de anställda demokratiska fri- och rättigheter på arbetsplatserna. Till enskildheterna i detta förslag återkommer utskottet i senare avsnitt.

Enligt motionärerna är det nu — ca tio år efter lagens tillkomst och sedan utvecklingsavtal tecknats — tid för en *utvärdering av MBL*. Därvid bör bl. a. följande frågor ställas i förgrunden:

1. Har MBL påverkat fackföreningarnas självständighet och möjligheter att som partsföreträdare utforma från arbetsköparna självständiga alternativ?
2. Har med MBL de arbetandes inflytande och makt vidgats eller har arbetsköparsidan genom samarbetspolitiken flyttat fram sina positioner?
3. Vilka nya sociala dimensioner har tillförts arbetslivet med MBL?
4. Hur har de arbetande kunnat påverka arbetslivets effektivitets- och teknikutveckling?

Utskottet kan konstatera att vpk har ett grundläggande synsätt beträffande MBL:s utformning som utskottet inte kan ställa sig bakom. Med hänvisning härtill, och till det omfattande översynsarbete på detta lagstiftningsområde som ägt rum under senare år, avstyrker utskottet yrkandet i vpk-motion 1984/85:2124 om en utvärdering av MBL.

Gränsdragningen mellan tryckfrihet och medbestämmande

Utskottet behandlar i detta avsnitt regeringens skrivelse 1984/85:155 om gränsdragningen mellan tryckfrihet och medbestämmande.

Tryckfrihetsförordningen (TF) innehåller grundläggande bestämmelser till säkerställande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Bl. a. finns regler som tar sikte på en utgivares befogenhet att bestämma över innehållet i en periodisk skrift (5 kap. 3 §). MBL innehåller regler om arbetstagarinflytande på alla frågor som faller inom ramen för förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Genom MBL begränsas emellertid

denna lags tillämpningsområde med avseende på vissa angivna typer av verksamheter, däribland sådana som berörs av de grundlagsfästa tryckfrihetsprinciperna (jfr prop. 1975/75:105, bil. 1, s. 210 o 329 ff). Bestämmelsen innebär att arbetsgivares verksamhet som är av religiös, vetenskaplig, konstnärlig eller annan ideell natur eller som har kooperativt, fackligt, politiskt eller annat opinionsbildande ändamål undantas från lagens tillämpningsområde när det gäller verksamhetens mål och inriktning.

I en motion till riksdagen under 1980/81 års riksmöte (nr 1810) begärdes en utredning för att undanröja den oklarhet som motionärerna ansåg föreligga om tolkningen av 2 § MBL i förhållande till TF. Motionen behandlades av arbetsmarknadsutskottet, som inhämtade yttranden över motionen från vissa remissinstanser och från konstitutionsutskottet. I sitt betänkande (AU 1981/82:2) uttalade arbetsmarknadsutskottet att det fanns anledning att utreda hur MBL och TF förhåller sig till varandra och att regeringen borde få överväga formerna för utredningsarbetet. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr. 1981/82:40).

Mot bakgrund av riksdagens beslut tillkallade dåvarande chefen för arbetsmarknadsdepartementet tre särskilda utredare för att utreda förhållandet mellan TF och MBL. Resultatet har lagts fram i betänkandet (Ds A 1984:4) Tryckfrihet och medbestämmande. Utredarnas uppdrag har varit att analysera hur långt de arbetsrättsliga reglerna i MBL sträcker sig i olika hänseenden med tanke på de i grundlag fastlagda principerna för tryckfriheten. De har emellertid inte ansett det lämpligt att uttala en egen mening om de rättspolitiska aspekterna på gränsdragningsfrågan och att i enlighet därmed lägga fram ett förslag till lagändring. Utredarna har dock i syfte att konkretisera den kritik som från rättsliga utgångspunkter kan riktas mot 2 § MBL angett en alternativ utformning av paragrafen. Enligt utredarna måste emellertid liksom för närvarande den närmare gränsdragningen vara en uppgift för rättstillämpningen. Utredarna har framhållit att behovet av en lagändring från rättspolitiska utgångspunkter till väsentlig del torde bero av i vad mån det visar sig möjligt för parterna inom den berörda delen av arbetsmarknaden att nå resultat i förhandlingar om medbestämmandeavtal — en fråga som utredarna inte ansåg sig kunna bedöma.

Departementschefen konstaterar inledningsvis att även om remissvaren över utredningen givit vid handen att meningarna går isär på vissa punkter, så finns det en gemensam utgångspunkt, nämligen intresset att värna om de grundläggande tryckfrihetsprinciperna. Denna grundsyn har också kommit till uttryck i de gemensamma värderingar som berörda parter givit uttryck åt i det utvecklingsavtal som har träffats för massmediaområdet. Detta talar enligt departementschefen för att det finns förutsättningar för parterna själva att lösa de problem som finns på området.

Mot den angivna bakgrunden bör man enligt departementschefen genom avtal och i den praktiska tillämpningen kunna söka lösningar på de problem som kan uppkomma. Slutsatsen är sålunda att det för närvarande inte krävs ytterligare lagstiftning om gränsdragningen mellan TF och MBL i syfte att trygga de grundlagsfästa tryckfrihetsprinciperna.

Utvecklingen kommer emellertid att följas med största uppmärksamhet. Skulle det visa sig att problemen inte har kunnat lösas på ett ändamålsenligt

sätt får frågan om särskild lagstiftning tas upp till en förnyad prövning, AU 1985/86:1 framhålls avslutningsvis.

Utskottet har inget att invända mot vad som anförs i den aktuella skrivel- sen och föreslår att den läggs till handlingarna.

Information och förhandlingar i mindre företag

Det är en av grundreglerna i MBL att arbetsgivarens informations- och förhandlingsskyldighet skall fullgöras mot den lokala arbetstagarorganisa- tionen. Detta förutsätter att det finns en sådan organisation på arbetsplat- sen. I 10—17 §§ finns regler om förhandlingsrätt och i 18—22 §§ regler om rätt till information. Skyldigheten för arbetsgivarna att på grund av dessa regler träda i förhandling resp. lämna information skall fullgöras mot den lokala arbetstagarorganisationen om det finns en sådan på arbetsplatsen (14 resp. 20 §).

I motion 1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. (m) anförs att på de mindre arbetsplatser som inte har någon facklig klubb kommer arbetsgiva- rens fackliga motpart att utgöras av den fackliga avdelningen. Detta leder till att arbetstagarna ofta representeras av en facklig ombudsman utan an- knytning till det företag det gäller. Ombudsmannen kan ha sin verksamhet förlagd till en ort långt ifrån den aktuella arbetsplatsen, med begränsade möjligheter att sätta sig in i de förhållanden som där råder. Det föreligger heller inte någon skyldighet för en sådan facklig representant att i förväg samråda med de anställda. Därför förekommer det enligt motionärerna att väsentlig information når de anställda på företaget först långt efter det att arbetsgivarna fullgjort sin lagstadgade informations- eller förhandlings- skyldighet gentemot den fackliga organisationen.

Det angivna förhållandet strider — fortsätter motionärerna — mot det grundläggande syftet med lagen, nämligen att ge ett ökat inflytande åt de direkt berörda på arbetsplatserna. Det finns därför skäl att överväga att ändra MBL:s utformning för de små företagen genom att lämna en garanti för de lokalt anställda om deltagande i och direkt ansvar vid förhandlingar och information. Rätten att, om så önskas, anlita ett fackligt ombud bör också garanteras. Regeringen bör få i uppdrag att göra en översyn av MBL med syfte att stärka de lokalt anställdas inflytande.

I motion 1984/85:330 framhåller Arne Fransson m. fl. (c) att centralise- ringen inom fackföreningsrörelsen gör att avståndet från den lilla arbets- platsen till en facklig ombudsman kan vara mycket långt. Förhandlings- och informationsskyldighet enligt MBL skall ändå fullgöras med denna när facklig förtroendeman saknas på arbetsplatsen. På sådana företag bör det enligt motionärernas uppfattning vara möjligt att tillämpa en särordning utan byråkrati men med ett reellt medbestämmande från de anställda.

MBL i de små företagen bör mot den angivna bakgrunden kunna tilläm- pas så att inledande information och förhandling kan ske direkt med de anställda i företaget. Det som då hänt rapporteras skriftligen omedelbart till vederbörande fackliga organisation. Efter en rimlig respittid bör arbetsgi- varens skyldigheter enligt MBL anses vara fullgjorda. Förslag till lagänd- ring med denna inriktning bör begäras av regeringen.

I samma motion föreslås även att arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj skall undantas från MBL. Därmed skulle i realiteten alla egenföretagare komma att undantas, och den undantagsregel för tillämpningen som redan finns i lagen om anställningsskydd beträffande familjemedlemmar skulle också komma att gälla på medbestämmandeområdet.

I motion 1984/85:781 av Anna Wohlin-Andersson m. fl. (c, m, fp) föreslås ändringar i 14 och 20 §§ med innebörd att förhandlingsskyldigheten kan sägas vara uppfylld om förhandling förs med de anställda och ingen av dessa begärt att frågan skall föras vidare till den lokala fackliga organisationen. Likaså skall informationskyldigheten sägas vara uppfylld om de anställda informeras och ingen av dessa krävt att informationen av företaget skall föras vidare till den lokala fackliga organisationen.

Stig Josefson m. fl. (c) framför i motion 1984/85:1448 yrkande om likalydande förändringar i 14 och 20 §§ MBL som i motion 1984/85:781.

Liknande motionsyrkanden har behandlats tidigare av utskottet. Under 1983/84 års riksmöte (AU 5) aktualiserades frågan på ett särskilt sätt mot bakgrund av att den lokala förankringen av medbestämmandet tagits upp till diskussion i nya arbetsrättskommitténs betänkande MBL i utveckling. Kommittén ansåg att det inte borde komma i fråga att gripa in med lagstiftning i syfte att fastställa att arbetstagarnas rätt till medbestämmande skall utövas i viss form eller genom något visst slag av representation eller liknande.

Utskottet ansluter sig även i år till detta ställningstagande. Med lagens utformning är medbestämmandet en del av den fackliga verksamheten. Hur denna skall läggas upp och genomföras bör bestämmas av arbetstagarna och de fackliga organisationerna. Det bör följaktligen överlätas åt parterna på arbetsmarknaden att avtalsvägen ange de lämpliga formerna för förhandling och information med utgångspunkt i den allmänna grundsatsen att tyngdpunkten i medbestämmandet skall ligga på den lokala nivån. I sammanhanget bör erinras om att det i 1982 års utvecklingsavtal mellan SAF-LO-PTK särskilt framhålls att formerna för samverkan och medbestämmande skall anpassas till de lokala förhållandena ute på arbetsplatserna och att det beträffande mindre arbetsplatser utan lokal facklig organisation förutsätts att det skall kunna utses kontakt- eller arbetsplatsombud.

Mot den angivna bakgrunden kan det inte anses påkallat för riksdagen att i dag initiera en lagstiftning som ingriper i parternas möjligheter att gå vidare och avtalsvägen göra de anpassningar som motiveras av de skiftande förhållandena som råder inom olika branscher.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1984/85:330, 781, 1448 och 2715 i aktuella delar.

I detta sammanhang tar utskottet upp motion 1984/85:1460 av Anita Modin m. fl. (s), i vilken läggs fram *förslag om regionala förtroendemän m. m.* Motionärerna anför bl. a. att medlemmar på arbetsställen med få anställda får en mycket sämre bevakning av sina fackliga intressen än medlemmar på större arbetsställen. Det hänger då främst på de praktiska förutsättningarna. Produktionen är t. ex. ofta beroende av samtliga anställdas närvaro.

Mot denna bakgrund föreslår motionärerna att arbetsrättskommitténs

förslag om en regional organisation med fackliga förtroendemän skall genomföras. Härvid ingår att dessa skall ha tillträdesrätt till arbetsplatserna.

Förslaget om regionala förtroendemän föreslås bli genomfört etappvis, medan förslaget om tillträdesrätt till arbetsplatserna för de regionala förtroendemännen bör kunna genomföras omgående. Ett genomförande av den första etappen beräknas kosta ca 50 milj. kr., vilket innebär en höjning av arbetsgivaravgiften med 0,015 % vid permanent finansiering.

Förtroendemannalagen, som motionen närmast berör, innehåller ett antal grundläggande regler om den fackliga verksamheten på arbetsplatserna som syftar till att underlätta de fackliga förtroendemännens arbete.

Den aktuella frågan om regionala förtroendemän har diskuterats ända sedan förtroendemannalagens tillkomst. Krav på lagstiftning har från fackligt håll ställts om vad som kommit att kallas regionala förtroendemän. Nya arbetsrättskommittén (NARK) föreslog år 1977 vissa ändringar i förtroendemannalagen som bl. a. tillgodosåg önskemålen på denna punkt. Förslaget låg till grund för en omarbetning av lagen som gjordes inom arbetsmarknadsdepartementet. Resultatet av detta arbete offentliggjordes genom att ett förslag till ny förtroendemannalag överlämnades till lagrådet för yttrande i oktober 1978. I lagrådsremissen föreslogs bl. a. rätt för regionala förtroendemän att få tillträde till arbetsplatser där de själva inte är anställda. Lagförslaget, som lämnades utan erinran av lagrådet, kom dock efter hård kritik från skilda håll aldrig att föreläggas riksdagen.

När det gäller frågan om tillträdesrätt till arbetsplatserna för regionala förtroendemän skall detta ses mot bakgrund av att förtroendemannalagen i princip enbart avser fackliga förtroendemän som är anställda på arbetsplatsen. Lagens regler kan således inte åberopas gentemot andra arbetsgivare eller på en annan arbetsplats, även om förtroendemännen skulle ha fackliga uppgifter också på denna arbetsplats. Lagen gäller inte heller fackliga funktionärer, t. ex. ombudsmän, som är anställda hos en organisation, även om deras verksamhet skulle vara förlagd ute på arbetsplatserna. Sådan facklig verksamhet som inte är knuten till de anställda på arbetsplatsen står alltså utanför förtroendemannalagen.

Utskottet är medvetet om att den fackliga verksamheten vid de små arbetsplatserna kan medföra problem av det slag motionärerna pekar på. Det finns emellertid skäl erinra om att lagen inte utesluter facklig verksamhet som bedrivs av andra fackliga företrädare än anställda på arbetsplatsen. Deras behov av att komma in på arbetsplatsen ifrågasätts normalt inte, även om den lagfästa rätten till tillträde saknas. Inom stora delar av arbetsmarknaden har dessutom problemet lösts genom kollektivavtal.

Utskottet utgår från att de frågor motionärerna tar upp uppmärksammas i det kontinuerliga översynsarbetet inom arbetsmarknadsdepartementet på det arbetsrättsliga området. Frågan om en uppbyggnad av en regional förtroendemannorganisation har för övrigt också statsfinansiella aspekter som bör prövas i ett vidare sammanhang än det föreliggande. Motion 1984/85:1460 bör med hänvisning härtill inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Bestämmelserna i 38—40 §§ MBL ålägger arbetsgivarna att förhandla med de fackliga organisationerna i de fall då arbetsuppgifter avses bli utlagda på entreprenad eller som uppdrag. Om man inte kommer överens vid förhandlingarna har den fackliga organisationen möjlighet att förbjuda att entreprenaden (motsv.) kommer till stånd, men det förutsätter att det arrangemang arbetsgivaren vill genomföra kan antas medföra att lag eller kollektivavtal åsidosätts eller att detta på annat sätt skulle strida mot vad som är godtaget inom parternas avtalsområde. Används vetot på obefogat sätt kan det medföra skadeståndsskyldighet för den fackliga organisationen. Skadeståndsskyldighet kan också uppstå för den arbetsgivare som bryter mot bestämmelserna.

Den fackliga vetorätten tas upp i tre motioner. I motion 1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. (m) framhålls bl. a. att vetorätsreglerna används av de fackliga organisationerna för att försöka stoppa även seriösa entreprenörers verksamhet. Vetorätten har därigenom kommit att användas på ett sätt som inte varit åsyftat och inte heller kan accepteras i ett rättssamhälle. Lösningen av sådana problem kan enligt motionärerna inte hänskjutas till en reglering genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden, utan ingripande bör ske genom lagstiftning. Reglerna i MBL om facklig vetorätt bör därför avskaffas.

Erik Hovhammar m. fl. (m, c, fp) anför i motion 1984/85:1446 att det måste betraktas som orimligt att en facklig organisation med lagens hjälp skall kunna stoppa småföretag från att få arbete av det enda skälet att det saknas kollektivavtal/hängavtal samt att dess enda chans till rättelse är att det upphandlande företaget tar en process i arbetsdomstolen med sin fackliga motpart. Skyddet för de små företagen i detta sammanhang menar man vara alldeles för svagt. 39 § MBL bör därför ändras på så sätt att arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utnyttja sin starka ställning i entreprenadfrågor till att utestänga företag utan kollektivavtal/separatavtal från att konkurrera på likvärdiga villkor. Även Eric Hägelmark (fp) yrkar på en sådan ändring i 39 § MBL. Detta sker i motion 1984/85:2648. Motionären pekar särskilt på enmansföretagarnas situation och hänvisar till att näringsfrihetsombudsmannen gjort arbetsmarknadsministern uppmärksam på de hinder som föreligger för ensamföretagare att verka som underentreprenör.

Riksdagen har åtskilliga gånger tidigare haft att ta ställning till motioner med yrkanden om slopande eller inskränkning av MBL:s bestämmelser om entreprenadavtal. Riksdagen har avvisat motionsförslagen. Arbetsmarknadsutskottet har bl. a. hänvisat till att nya arbetsrättskommittén har studerat rättsreglernas tillämpning utan att finna belägg för att reglerna i någon större omfattning skulle utnyttjas för andra syften än de avsedda. Kommittén fann inte heller några skäl att föreslå några regeländringar. Vidare har utskottet pekat på att utvecklingen på entreprenadområdet aktivt skall följas av det genom utvecklingsavtalet SAF-LO-PTK inrättade Rådet för utvecklingsfrågor.

En omständighet som tillkommit sedan utskottet föregående riksmöte behandlade hithörande frågor är ett regeringsbeslut den 28 mars 1985 med

anledning av att näringsfrihetsombudsmannen (NO) i en skrivelse till arbetsmarknadsdepartementet fäst regeringens uppmärksamhet på vissa förhållanden inom elektrikerbranschen, som enligt NO:s mening försvårar för seriösa enmansföretagare att få tillträde till marknaden och att utöva sin näring. Problemen hänger enligt NO:s uppfattning bl. a. samman med det sätt på vilket Svenska Elektrikerförbundets avdelning 1 i Stockholm (El-ettan) tillämpar reglerna om facklig vetorätt i MBL.

Bakgrunden till NO:s skrivelse var i korthet att en enmansföretagare inom elektrikerbranschen hade påtalat hos NO att El-ettan dels vägrat godkänna hans företag som underentreprenör åt ett företag på den grunden att företaget inte hade tecknat kollektivavtal, dels vägrat teckna avtal med ensamföretagaren på den grunden att företaget saknade anställda. Bakgrunden till El-ettans vägran var enligt NO:s skrivelse att Svenska Elektrikerförbundets kongress fattat ett generellt beslut om att inte teckna avtal med enmansföretag, bl. a. med hänvisning till den enligt förbundet rådande överetableringen i branschen.

Till saken hör att enmansföretagaren i fråga inte heller erhållit medlemskap i Elektriska arbetsgivareföreningen, eftersom han saknade anställda och därmed inte ansågs som arbetsgivare. Inte heller på den vägen kunde han således få teckna kollektivavtal. Samma förhållande gäller för övriga enmansföretag inom elektrikerbranschen. El-ettans generella vägran att — oavsett om grund för veto enligt 38 § medbestämmandelagen föreligger eller inte — godkänna enmansföretag som underentreprenörer i kombination med vägran att låta dem teckna avtal utgjorde, anförde NO, ett effektivt hinder mot att enmansföretag får verka som underentreprenörer. Medbestämmandeförfarandet borde enligt NO:s mening inte få användas för att försvåra verksamheten för företag, om det inte finns fog för veto. Om så sker systematiskt, såsom tycks vara fallet vad gäller El-ettan, eller annars i större omfattning synes en lagändring behöva övervägas.

Vid arbetsmarknadsdepartementets beredning av ärendet framgick att bakgrunden till El-ettans vägran att som underentreprenörer godta enmansföretagare som inte är bundna av kollektivavtal inte var att hänföra till tillämpning av reglerna om facklig vetorätt i medbestämmandelagen. I själva verket var orsaken en tillämpning av ett förbundsavtal mellan Svenska Elektrikerförbundet och Elektriska arbetsgivarföreningen.

Mot denna bakgrund saknas enligt regeringens bedömning anledning att med utgångspunkt i NO:s framställning överväga lagändringar i medbestämmandelagens regelsystem.

I regeringsbeslutet anför regeringen avslutningsvis:

Reglerna om facklig vetorätt i medbestämmandelagen fyller enligt regeringens mening en viktig funktion genom att motverka försök till kringgående av lagar eller träffade kollektivavtal för arbetet. Samtidigt bör framhållas betydelsen av enmansföretagens verksamhet för effektiviteten och utvecklingen inom näringslivet. Regeringen ser därför allvarligt på en utveckling som kan leda till att kollektivavtal på arbetsmarknaden får till effekt att seriösa enmansföretagare väsentligen hindras från att verka på marknaden. Enligt regeringens bedömning måste det ligga också i arbetsmarknadsparternas intresse att slå vakt om etableringsfriheten och att vara

vaksamma på att etableringshinder m. m. av träffade avtal inte uppstår. Det förtjänar i detta sammanhang att nämnas att utvecklingen på entreprenadområdet enligt en anteckning i förhandlingsprotokollet till utvecklingsavtalet mellan SAF och LO/PTK hör till de frågor som parterna aktivt skall följa i det mellan parterna inrättade Rådet för utvecklingsfrågor.

NO har enligt sin instruktion (SFS 1982:1048) att från konkurrenssynpunkt särskilt granska olika former av etableringshinder (jämför prop. 1981/82:165 s. 232). Regeringen ser det som naturligt att NO inom ramen för detta uppdrag kan ta upp överläggningar med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer i syfte att verka för bättre näringsutövning på entreprenörsområdet. Några ytterligare åtgärder finner regeringen nu inte vara påkallade.

Som nyss nämnts har utskottet tidigare inte ansett att det funnits anledning föreslå några regeländringar i MBL:s bestämmelser om entreprenadavtal. Enligt det ovan redovisade regeringsbeslutet har regeringen efter en ingående beredning med anledning av NO:s skrivelse kommit till samma slutsats i anslutning till det här refererade ärendet.

Utskottet vill instämma i vad som mer generellt anförs av regeringen i dess beslut. Det gäller bl. a. vikten av att etableringshinder m. m. av träffade avtal inte uppstår. Som också redovisas i regeringsbeslutet har parterna överenskommit om att följa utvecklingen på entreprenadområdet.

Utskottet vill härutöver stryka under NO:s uppgift att granska olika former av etableringshinder. Utskottet har under sin behandling av frågan informerats av NO om att diskussioner för närvarande förs mellan NO och berörda parter med anledning av regeringsbeslutet.

Med hänvisning till vad utskottet ovan anfört avstyrks motionerna 1984/85:1446, 2648 och 2715 i aktuella delar.

Fackliga stridsåtgärder

Det finns en grundlagsfäst rätt att vidta fackliga stridsåtgärder. Det har samtidigt i huvudsak överlåtit åt arbetsmarknadens parter att själva genom avtal lösa uppkommande frågor på det fackliga området.

Ett exempel på en stridsåtgärd är när en facklig organisation utlyser *blockad* mot ett företag. Den stridsåtgärden behandlas i fyra motioner.

Alf Wennerfors m. fl. (m) anför i motion 1984/85:2715 bl. a. att principen om balans mellan parterna i den bemärkelsen att en stridsåtgärd skall kunna bemötas med en motåtgärd inte råder då en facklig organisation utlyser blockad mot ett företag.

Det är därför ett oavvisligt krav att fackliga organisationer inte utnyttjar blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stridande mot näringsfriheten eller den enskildes fri- och rättigheter. På senare år har det dock, anför motionärerna, visat sig att fackliga organisationer i ökande utsträckning utnyttjar blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stötande för rättsmedvetandet.

Blockad tillämpas ofta mot enmansföretagare som inte önskar sluta kollektivavtal eftersom anställda saknas. Det förekommer också att blockad

tillämpas mot företag vars anställda av olika skäl inte önskar ansluta sig till en facklig organisation och som inte heller önskar att arbetsgivaren tecknar kollektivavtal.

Blockad mot enmansföretag bör över huvud taget inte få förekomma. Beslut härom bör fattas snarast. I övrigt föreslår motionärerna att en utredning bör få i uppgift att utarbeta förslag till lagfästa regler i syfte att begränsa blockader mot företag utan att därmed kränka arbetsmarknadens parterers eljest grundlagsskyddade rätt att vidta fackliga stridsåtgärder.

I det sammanhanget bör också frågan om fackliga organisationers rätt att genom stridsåtgärder riktade mot en arbetsgivare försöka lösa interna fackliga konflikter utredas. Detta kan t. ex. förekomma främst i samband med gränsdragningskonflikter mellan olika fackförbund.

Såsom redovisats i det föregående anser Arne Fransson m. fl. (c) i motion 1984/85:330 att arbetstagarer som tillhör arbetsgivarens familj inte bör omfattas av bestämmelserna i MBL, vilket enligt motionen innebär att i realiteten alla egenföretagare undantas från lagen. Från den utgångspunkten föreslås vidare i motionen att förbud införs mot stridsåtgärder som riktar sig mot enmans- och familjeföretag. Blockad mot sådana företag bör förklaras som omotiverad stridsåtgärd och därmed förbjudas.

Med i huvudsak liknande motiveringar begärs i motion 1984/85:1441 av Filip Fridolfsson m. fl. (m) förbud mot blockader av företag utan fackligt anslutna bland de anställda och i motion 1984/85:1452 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp) förbud mot blockader av enmansföretag.

Utskottet vill först erinra om att rätten att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden finns fastslagen i grundlagen (2 kap. 17 § regeringsformen). Denna grundlagsfästa rätt kan emellertid begränsas genom lag eller kollektivavtal. I lagen om offentlig anställning (LOA) finns regler som bl. a. begränsar rätten till stridsåtgärder i fråga om arbete som består av myndighetsutövning. I övrigt saknas lagstiftning för arbetsmarknaden i stort som begränsar rätten att gå till strid när avtal inte gäller. Regler om fredsplikt i kollektivavtalsförhållande finns i 41—45 §§ i MBL. Flertalet av dessa senare regler har överförts till MBL från äldre lagstiftning utan större ändringar.

Yrkandena i här refererade motioner om begränsning av blockadrätten har tidigare behandlats av utskottet men avstyrkts med hänvisning till att det har varit en gängse princip att statsmakterna inte bör ingripa med lagstiftning i arbetsmarknadsparternas rätt att använda ekonomiska stridsåtgärder.

Utskottet vidhåller denna uppfattning. Det får ankomma på parterna att på eget ansvar sinsemellan utveckla och tillämpa de regler som skall gälla vid användande av ekonomiska stridsåtgärder. I sammanhanget bör nämnas att frågor om blockad m. m. för närvarande utreds inom ramen för en pågående utredning rörande kartläggning av arbetskonflikter, den s. k. konfliktutredningen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1984/85:330, 1441, 1452 och 2715 i aktuella delar beträffande blockad av enmansföretag.

Med samma synsätt avstyrks även yrkandet i motion 1984/85:2715 om begränsning av blockadrätten i övrigt.

Inom arbetsrätten används nästan enbart skadestånd för att sanktionera det regelsystem som byggts upp genom lagstiftning och avtal. Man skiljer mellan ekonomiska och allmänna (ideella) skadestånd. Det ekonomiska skadeståndet skall ersätta ekonomiska förluster, t. ex. den inkomst av lön en arbetstagare går miste om genom ett avskedande utan sakliga skäl. Det allmänna skadeståndet anses ha till uppgift att inskräpa vikten av ått lagregler och ingångna kollektivavtal iakttas. Denna form av skadestånd brukar sägas ha en preventiv funktion.

I en av de motioner utskottet behandlar i detta sammanhang, vpk:s partimotion 1984/85:2124, föreslås *ett slopande av strejkskadestånden* och en utmönstring av fredspliktsbestämmelserna ur MBL. Förslaget, som utgör ett förstahandsyrkande i motionen, är en konsekvens av en helhetssyn på de arbetsrättsliga frågorna som utskottet inte ansett sig kunna dela.

Enligt utskottets uppfattning skall det inte råda någon tvëkan om att arbetsfred skall råda under avtalstid. De som bryter mot fredsplikten bör därför göra det vid äventyr av ett rättsligt ansvar. Skadestånd är därvid inom arbetsrätten den gängse sanktionsformen. Utskottet avstyrker med det anförda vpk-motionen 1984/85:2124 i denna del.

Diskussionen beträffande skadestånd i arbetsrätten har i hög grad kommit att handla om den s. k. *200-kronorsregeln*. Bakgrunden är att det i 1928 års kollektivavtalslag fanns en införd bestämmelse som innebar att en enskild arbetstagare för ett avtals- eller lagbrott inte fick ådömas skadestånd med högre belopp än 200 kr. Bestämmelsen hade sin praktiska tillämpning vid olovliga strejker. Riksdagsbehandlingen år 1976 av regeringsförslaget till MBL innebar att 200-kronorsregeln utgick ur den nya lagen.

För ett år sedan biföll riksdagen ett regeringsförslag med innebörd att en ny bestämmelse infördes i 60 § MBL som motsvarar den tidigare 200-kronorsregeln (prop. 1983/84:165, AU 1984/85:3). Samtidigt infördes nya regler som var avsedda att förstärka de överläggningar som lokalt skall äga rum när en olovlig arbetskonflikt har brutit ut. Detta innebar bl. a. att skadestånd normalt inte skall dömas ut om arbetsnedläggelsen upphört senast när de första överläggningarna enligt 43 § tas upp mellan arbetsgivaren och fackklubben.

Alf Wennerfors m. fl. (m) vänder sig i motion 1984/85:2715 mot den ovan angivna nya regeln. De menar att man därmed givit ett erkännande av den olovliga strejken som påtryckningsmedel. Eftersom olovliga konflikter ofta riktar sig i lika hög grad mot den fackliga organisationen som mot arbetsgivaren, innebär denna ordning ett undergrävande också av de fackliga organisationernas auktoritet och därmed av deras möjligheter att hävda sin ställning som avtalslutande part. Detta anser motionärerna utgöra ett allvarligt avsteg från den hittillsvarande principen att fredsplikt föreligger under avtalsperioden. De regler som gäller i fråga om skadestånd vid olovliga konflikter vid MBL:s ikraftträdande bör därför återinföras, slutar motionärerna.

Motionärerna anser också att 60 § MBL bör ges tillbaka sin tidigare lydelse, dvs. att 200-kronorsregeln tas bort.

I vpk-motionen 1984/85:2124 förs fram ett andrahandsyrkande som in-

nebar att 200 kr. i skadeståndsbelopp inte skall få överskridas. Vidare föreslås den ändringen i samma paragraf — 60 § — att det skall föras in ett förbud mot att avskeda arbetstagare för deltagande i strejk.

I samband med behandlingen av det redovisade regeringsförslaget om den s. k. 200-kronorsregeln anförde utskottet bl. a. att det måste vara ett riktigt grepp att lägga en ökad tonvikt vid åtgärder som har till syfte att komma till rätta med de bakomliggande faktorer som utlöser olovliga konflikter. Om man gör detta på det sätt som föreslogs i propositionen ansåg utskottet att det samtidigt skulle bli möjligt att tona ned den roll som på många håll i den allmänna debatten vill tillmäta skadestånden. Den funktion dessa kan ha för att förebygga att olovliga stridsåtgärder uppkommer borde inte överdrivas, menade utskottet. Skadeståndens uppgift borde vara att stryka under den rättsliga grundsatsen att träffade kollektivavtal skall respekteras och den åtföljande fredsplikten iakttas. Enligt utskottets mening tillgodoser förslaget till en modifierad 200-kronorsregel väl dessa syften. Utskottet finner inte anledning att ha en annan uppfattning i dag.

Med anledning av vpk:s andrahandsyrkande om 200 kr. som ett högsta belopp som inte får överskridas vill utskottet erinra om att arbetsdomstolen som huvudregel hållit fast vid den tidigare 200-kronorsregeln. För ett begränsat antal fall, som bedömts ha varit särskilt allvarliga och speciella, har man emellertid ansett det vara lämpligt att göra ett undantag. Som utskottet tidigare framhållit — se AU 1984/85:3 — bör det även i fortsättningen finnas en sådan möjlighet för domstolen.

Utskottet vidhåller även sin tidigare uppfattning att man för speciella situationer inte kan avhända sig möjligheten att tillgripa ett skiljande från anställning som en sista utväg när andra åtgärder för att bilägga en konflikt har visat sig vara verkningslösa.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1984/85:2124 och 1984/85:2715 i aktuella delar.

Utskottet övergår härefter till att behandla yrkanden om *utredning av skadestånden i den arbetsrättsliga lagstiftningen*.

I motion 1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. (m) konstateras att flertalet fall görs upp genom överenskommelser mellan arbetsgivaren och den berörda fackliga organisationen. Dessa avgörs därför inte av arbetsdomstolen.

Många gånger utkrävs därvid skadestånd för rent bagatellartade förseelser. Ofta betalar främst mindre företag hellre ett informellt skadestånd än att de ger sig in i en omfattande och dyrbar process med de konsekvenser detta kan ha inte minst för klimatet på arbetsplatsen. Även om skadeståndskraven många gånger kan vara orimliga och strider mot lagens anda, föredrar många företagare att köpa sig husfrid. Mot denna bakgrund finns det enligt motionärerna anledning att analysera konsekvenserna av den arbetsrättsliga lagstiftningen i fråga om skadestånd och vidta sådana förändringar i lagstiftningen att det av denna klart kan utläsas i vilka fall och under vilka former skadestånd kan utkrävas. Det begärs i motionen att regeringen skall låta göra en sådan analys och lägga fram förslag till åtgärder i linje med motionens syfte.

Behovet av utredning om skadestånden tas också upp i motion 1984/

85:1439 av Rolf Clarkson m. fl. (m, c). Motionärerna pekar bl. a. på att arbetstagarna efter hand fått ett ökat inflytande gentemot arbetsgivarna. Vidare framhålls att den arbetsrättsliga lagstiftningen måste betraktas som både svårtolkad och svårtillgänglig, vilket inte minst innebär problem för småföretagen. Även välmenande arbetsgivare gör felbedömningar, vilket kan resultera i dryga skadeståndsbelopp.

Genom 1984 års riksdagsbeslut har skadestånden blivit än mer kännbara. Det gäller bl. a. avskaffandet av 200-kronorsregeln och slopandet av arbetsgivarnas avdragsrätt för allmänna skadestånd.

Motionärerna föreslår att en utredning bör tillsättas med uppgift att skyndsamt ta fram förslag till sådana ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen att en rimligare relation uppnås mellan de skadestånd som kan utdömas mellan en mindre arbetsgivare och arbetstagare samt att uppsätsrekvisitet i betydligt högre grad än i dag skall vara utslagsgivande om skadestånd över huvud taget skall utdömas eller ej.

I motionen föreslås också att denna utredning av skadestånden i den arbetsrättsliga lagstiftningen också bör ges i uppdrag att analysera konsekvenserna av den arbetsrättsliga lagstiftningen mot bakgrund av de s. k. informella skadestånd som särskilt mindre arbetsgivare erbjuds betala av de fackliga organisationerna i stället för en ofta kostbar och slitsam process i arbetsdomstolen.

Utskottet tar först upp frågan om s. k. informella skadestånd. Utskottet har tidigare (senast i AU 1984/85:3) framhållit att det ligger i sakens natur att den part som känner sig förfördelad i arbetsrättsliga tvister skall kunna liksom i andra civilrättsliga tvister utverka ekonomisk gottgörelse även om tvisten avgörs på utomrättslig väg. Att den ena parten i en arbetsrättslig tvist är mindre väl informerad om lagar och avtal, och därför kan anses befinna sig i ett underläge gentemot motparten ansåg utskottet inte heller utgöra ett problem som var unikt för förhållandena på arbetsmarknaden. Den saken menade utskottet i stället borde bedömas utifrån allmänna avtalsrättsliga principer som gäller för vår rättsordning i stort.

Utskottet vidhåller denna uppfattning. Vad motionärerna tar upp om s. k. informella skadestånd kan i själva verket — som utskottet tidigare framhållit — sägas vara ett informationsproblem. Det gäller de svårigheter som kan föreligga särskilt för mindre och oorganiserade arbetsgivare att hålla sig à jour med rättsutvecklingen på arbetsmarknaden. Sådana problem bör avhjälpas på annat sätt än genom ändringar i arbetsrättslagstiftningen.

Utskottet vill härutöver — med anledning av vad som framförs i motion 1984/85:1439 om olika skadestånd beroende på företagens storlek — tillägga att frågan om skadeståndens storlek inom arbetsrätten liksom inom civilrätten i övrigt i stor utsträckning överlämnats åt rättstillämpningen. En särslagstiftning för mindre företag skulle bryta mot det mönster som finns inom arbetsrätten, nämligen att reglerna gäller lika för alla.

Av det anförda framgår att utskottet inte anser att det finns anledning för riksdagen att — som föreslås i motionerna 1984/85:2715 och 1984/85:1439 — ta initiativ till att dessa frågor blir föremål för en särskild utredning. Motionerna bör därför avslås i aktuella delar.

I vpk-motionen 1984/85:2124 föreslås att den anställda skall kunna bedriva politisk verksamhet på sin arbetsplats, före eller efter arbetstiden, middagsrast eller annan ledighet under arbetstiden.

Liknande yrkanden har förts fram från vpk alltsedan MBL-lagens tillkomst för 10 år sedan. Vid det tillfället framhölls i propositionen (1975/76:105) att arbetsplatserna borde vara öppna för politisk verksamhet och att det var av väsentlig betydelse att det politiska meningsutbytet och informationen i samhällsfrågor kunde på lämpliga vägar beredas insteg även på arbetsplatserna.

I det aktuella betänkandet InU 1975/76:45 anfördes att det i avvaktan på erfarenheterna av den nya ordning som arbetsrättsreformen innebar borde vara tillräckligt att anvisa förhandlingar och kollektivavtal som medel att åstadkomma inflytande för arbetstagarna när det gäller utnyttjandet av arbetsplatserna för politisk verksamhet. En lagreglering skulle för övrigt medföra många svärbemästrade avvägningar, menade utskottet.

Enligt utskottets uppfattning är det naturligt att arbetsplatserna är öppna för den pågående diskussionen i aktuella samhällsfrågor. Förutsättningarna härför bör emellertid parterna komma överens om. I likhet med tidigare år anser sålunda utskottet att någon ändring i MBL inte är erforderlig. Motion 1984/85:2124 bör därför avslås i motsvarande del.

Facklig styrning av teknikutvecklingen

I vpk-motionen 1984/85:2124 behandlas också konsekvenserna av den snabba utvecklingen inom främst datatekniken. Utvecklingen får enligt vpk ofta negativa konsekvenser för enskilda arbetstagare, orter och regioner. MBL ger inte de arbetande något stöd för ett alternativt användande av tekniken. Därför måste lagstiftningen utformas så att ny teknik och arbetsorganisation endast får införas med fackets godkännande. De fackliga organisationerna måste följaktligen ges en facklig vetorätt vid förhandlingar om t. ex. teknikavtal.

Utskottet vill först framhålla att den mycket snabba teknologiska utvecklingen ställer särskilt stora krav på att de anställda ges möjlighet till medinflytande vid anskaffande av utrustningen, dess användning m. m. Det måste ligga i berörda parternas intresse att införandet av den nya tekniken sker efter en förtroendefull samverkan på arbetsplatsen. Den tekniska utvecklingen har också uppmärksamats i utvecklingsavtalet SAF-LO-PTK liksom i tidigare slutna medbestämmandeavtal. Utskottet anser också att man i överläggningar parterna emellan bör lösa de frågor som hänger samman med den tekniska utvecklingen. En utvidgad vetorätt framstår inte som den bästa vägen att öka de anställdas inflytande, varför motionen avstyrks i denna del.

MBL i kommuner och landsting m. m.

Hösten 1981 beslöt riksdagen på förslag av utskottet att begära en utredning som skulle syfta till en klarare gränsdragning i förhandlingsfrågorna på de

landstings- och primärkommunal områdena (AU 1981/82:4). Mot beslutet reserverade sig de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet.

Efter regeringsskiftet hösten 1982 anförde den nya regeringen i skrivelse 1982/83:176 att man borde pröva möjligheterna att avtalsvägen lösa förekommande gränsdragningsproblem. Ytterligare åtgärder borde vidtas först om denna väg inte var framkomlig. Utskottet instämde (AU 1983/84:5). I en reservation anförde representanterna för m. c och fp att den begärda utredningen borde fullföljas och utvidgas till att omfatta även de statligt anställdas förhandlingsrätt.

Alf Wennerfors m. fl. (m) anför i motion 1984/85:2715 att det är principiellt felaktigt att frågor som rör gränsdragningen mellan förhandlingsrätten och den politiska demokratin skall avgöras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. Vidare medför oklarheten i gränsdragningsfrågorna risker för ineffektivitet och byråkrati i beslutsfattandet. Motionärerna begär mot den angivna bakgrunden en genomgripande översyn av gällande lagar och förordningar i syfte att åstadkomma en klar gränsdragnin mellan den politiska demokratin och berättigade krav på medinflytande för de offentligt anställda.

Arne Fransson m. fl. (c) framhåller i motion 1984/85:330 bl. a. att det nu är hög tid att skapa större klarhet beträffande MBL på den offentliga sektorn. Riksdagen bör därför änyo hos regeringen begära att en särskild utredning tillsätts beträffande gränsdragningen mellan medbestämmandet och den politiska demokratin.

I motion 1984/85:2227 — med motivering i motion 1984/85:2225 — begär Lars Ernestam (fp) och Karin Ahrlund (fp) att gränsdragningsproblemen mellan de politiskt förtroendevalda och de anställda i kommunerna och landstingen måste uppmärksammas ytterligare. Medbestämmandet i kommunerna måste reformeras i syfte att befästa den politiska demokratin. Motionärerna föreslår att kommunstyrelse och förvaltningsutskott försöksvis bör — inom ramen för försöksverksamheten med frikommuner — få underlåta att MBL-förhandla sina förslag. Detta bör även gälla facknämnder.

Även Görel Bohlin (m) kommer i motion 1984/85:2096 in på gränsdragningsproblematiken. Bl. a. framhålls vikten av att den av riksdagen tidigare begärda översynen — som syftade till en klarare gränsdragnin mellan den politiska demokratin och de offentligt anställdas inflytande — kommer till stånd.

Även om utredningen inte blir av anser motionären att 1974 års reform om representation för personalen i statsmyndigheternas styrelser bör upphävas.

Utskottet konstaterar att det föreligger skilda ståndpunkter i frågan om behovet av att särskilt utreda gränsdragningen mellan den politiska demokratin och medbestämmandet. Några nya argument som skulle kunna motivera ett ändrat ställningstagande från utskottets sida har inte förts fram av motionärerna.

Utskottet kan inte heller ställa sig bakom förslaget i motion 1984/85:2227 om en försöksverksamhet inom ramen för de s. k. frikommunförsöken beträffande medbestämmandet i kommunerna. Frikommunerna och frilands-

tingen har för övrigt tidigare i i år presenterat ca 250 olika dispensönskemål, som omfattar hela det kommunala verksamhetsområdet. Efter en omfattande beredningsprocess i regeringens kansli har ett stort antal av dessa önskemål tillgodosetts. Utskottet kan konstatera att det förslag motionärerna fört fram inte finns med bland dessa.

Vidare vill utskottet med anledning av förslaget i motion 1984/85:2096 om upphävande av 1974 års reform om representation för personalen i statsmyndigheternas styrelse hänvisa till att hithörande frågor har behandlats av verkledningskommittén. Resultatet av kommitténs överväganden har nyligen presenterats i betänkandet SOU 1985:40: Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling.

Slutligen bör nämnas att frågan om närvarorätten för personalföreträdare i kommunala nämnder för närvarande behandlas i konstitutionsutskottet med anledning av regeringens proposition 1984/85:200. I propositionen föreslås att det införs en permanent lagstiftning som ger kommunernas och landstingskommunernas anställda en rätt att närvara vid sammanträden med andra nämnder och styrelser. Med närvarorätten följer yttranderätt.

Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks motionerna 1984/85:330, 2096, 2227 och 2715 i aktuella delar.

Negativ föreningsrätt

Med negativ föreningsrätt avses rätten att stå utanför en förening. Denna fråga har varit föremål för åtskillig diskussion alltsedan år 1935 i samband med att förslag till en lag om förenings- och förhandlingsrätt lades fram. Nya arbetsrättskommittén anför i betänkandet MBL i utveckling (SOU 1982:60) att man i likhet med den förra arbetsrättskommittén funnit att det inte finns anledning att föreslå lagregler som tar sikte på den negativa föreningsrätten och föreningsrättskyddet för arbetssökande. När det gäller användningen av s. k. organisationsklausuler i kollektivavtal — som kan innebära att arbetsgivare inte får anställa någon oorganiserad eller någon som tillhör annan facklig organisation — underströk kommittén betydelsen av att facklig anslutning skall vara frivillig och bero av den enskildes bestämmanderätt. Detta innebar emellertid inte att kommittén ville förorda ett lagfäst förbud mot organisationsklausuler.

Frågan om medlems rätt till utträde ur en facklig organisation har också aktualiserats i arbetsdomstolen. I ett mål som gällde ett utträde ur Sjöfolksförbundet (dom nr 25 år 1980) ansåg domstolen att medlemmar av det aktuella förbundet måste anses ha rätt att säga upp sitt medlemskap utan hinder av att förbundets stadgar saknar bestämmelser härom. En uppsägningstid måste dock iakttas. Dess längd fick bestämmas av vad som efter en mer fri bedömning var skälig. I detta fall fastställdes uppsägningstiden till tre månader.

Hithörande frågor tas upp i fyra motioner. I motion 1984/85:1511 — med motivering i motion 1984/85:1505 — begär Bengt Westerberg m. fl. (fp) att regeringen bör ta fram förslag till dels lag som garanterar rätten att lämna facklig organisation, dels lag om förbud mot organisationsklausuler.

Alf Wennerfors m. fl. (m) anser i motion 1984/85:2715 att med rätten att ansluta sig till en förening borde rimligen också följa rätten att utträda ur en förening. För att garantera den enskildes frihet att själv välja eller avstå från medlemskap i t. ex. en facklig organisation bör den negativa föreningsrätten grundlagsfästas.

För att garantera medlemmarnas kontroll över inbetalningen av medlemsavgifter och möjligheter att förhindra att inbetalning av medlemsavgifter sker trots anmälan om utträde, bör rätt för arbetsgivare att göra avdrag på lönen för fackföreningsavgifter endast kunna medges genom fullmakt från varje enskild arbetstagare.

Lagstiftning om en negativ föreningsrätt begärs också i motionerna 1984/85:1440 av Filip Fridolfsson m. fl. (m) och 1984/85:2112 av Gullan Lindblad m. fl. (m).

Frågan om den negativa föreningsrätten har behandlats åtskilliga gånger i riksdagen. För två år sedan togs frågan upp mer utförligt med anledning av de synpunkter som anförts av nya arbetsrättskommittén. De resonemang som då fördes i betänkandet AU 1983/84:5 ledde fram till att utskottet för sin del anslöt sig till de ställningstaganden som gjorts inom kommittén, och som innebär att man borde avstå från att ingripa med lagstiftning om den negativa föreningsrätten och mot bruket av organisationsklausuler.

Utskottet har samma inställning i dag. De problem som kan föreligga — som för övrigt torde vara av begränsad omfattning — bör kunna lösas på annat sätt än genom lagstiftning.

När det gäller frågan om utträde ur fackförbund vill utskottet hänvisa till den rättspraxis som föreligger, och som bl. a. innebär att arbetsdomstolen i ett utslag slagit fast att medlemmar av ett fackförbund måste ha rätt att lämna förbundet under förutsättning att viss uppsägningstid iakttas.

Utskottet övergår slutligen till det i motion 1984/85:2715 framförda förslaget att arbetsgivare bör ges rätt att göra avdrag på lönen för fackföreningsavgifter endast då fullmakt härom medgivits av berörd arbetstagare. Utskottet vill härvid erinra om att arbetsgivarnas medverkan till avgifts-uppbörden bygger på åtaganden genom kollektivavtal. Den ordning motionärerna förordar tillämpas för övrigt redan i dag på så sätt att den enskilde i samband med inträde i en facklig organisation lämnar organisationen fullmakt att hos arbetsgivaren genom löneavdrag uppbära medlemsavgiften. En lagreglering skulle därför enligt utskottets uppfattning vara en onödig inskränkning i parternas avtalsfrihet.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1984/85:1440, 1511, 2112 och 2715 i aktuella delar.

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen är i sin dömande verksamhet normalt sammansatt av sju ledamöter. Av dessa är tre s. k. ämbetsmannaledamöter, nämligen ordföranden, vice ordföranden och en tredje ledamot. De utses av regeringen bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Dessa intressen företräds av övriga fyra ledamöter, två från arbetsgivar- och två från arbetstagsidan.

Arbetsdomstolen har betydligt fler ledamöter än de som deltar vid handläggningen av de enskilda målen. Antalet ordinarie ledamöter från arbetsgivarsidan uppgår sålunda till sju och motsvarande antal från arbetstagar sidan till sex.

För var och en av de ordinarie ledamöterna (utom domstolens tre ordförande) finns tre ersättare. De utses i samma ordning som ledamöterna med det undantaget att Centralorganisationen SACO/SR har rätt att föreslå två av ersättarna för tjänstemannaledamöterna.

När arbetsdomstolen inrättades år 1929 som specialdomstol för tvister om tolkning och tillämpning av kollektivavtal gjordes domstolen samtidigt till första och enda instans. Domstolen har därefter behållit sin position som sista instans, dvs. dess avgöranden kan inte överklagas. I vissa mål är domstolen inte längre första och enda instans. Mål som gäller oorganiserade arbetstagare eller arbetstagare som inte har stöd av sin fackliga organisation skall nämligen prövas av tingsrätterna som första instans. Tingsrätternas avgöranden kan därefter överklagas till arbetsdomstolen.

I motion 1984/85:2715 anför Alf Wennérfors m. fl. (m) att den arbetsrättsliga lagstiftningen innebär att arbetsdomstolen handlägger mål som gäller enskilda arbetstagares förhållanden. Motionärerna erinrar om att arbetsdomstolen är partssammansatt och anser att betänkligheter måste uttryckas mot att en på detta sätt sammansatt domstol skall avgöra mål mellan en enskild och någon av eller båda de parter som är representerade i domstolen. Problemet är så mycket större som det inte går att överklaga arbetsdomstolens avgöranden.

Mål som rör oorganiserade arbetstagare eller fackföreningsmedlemmar som inte stöds av sin organisation handläggs redan nu av de allmänna domstolarna. Motionärerna föreslår att det görs en utredning om möjligheterna att överföra alla mål om enskildas förhållanden på arbetsplatserna till de allmänna domstolarna med de överklagningsmöjligheter som skulle följa härav. Syftet härmed skall vara att stärka den enskildes arbetsrättsliga ställning.

Utskottet vill i likhet med tidigare år avvisa den kritik som förs fram mot arbetsdomstolen. Enligt utskottets uppfattning förhåller det sig i stället så att erfarenheterna av den nuvarande konstruktionen av processen i arbets tvister är goda. Utskottet har också alltfört ett orubbat förtroende för domstolens sätt att sköta sina åligganden. Detta gäller även de mål som motionärerna avser, dvs. mål om enskildas förhållanden på arbetsplatserna.

Med hänvisning härtill saknas anledning för riksdagen att, som motionärerna föreslår, ta initiativ till en särskild utredning om arbetsdomstolens verksamhet. Motion 1984/85:2715 bör sålunda avslås i aktuell del.

Stöd till de fackliga organisationernas samarbete vid multinationella företag

Alexander Chrisopoulos m. fl. (vpk) tar i motion 1984/85:772 upp de problem som uppstår för de fackliga organisationerna vid den multinationalisering som svensk industri för närvarande genomgår. Företagen kan genom

att flytta produktionen mellan länder motverka fackliga aktioner. Det är enligt motionen svårt att få en riktig bild av företagets ekonomiska situation på grund av de möjligheter som finns att dölja vinsterna eller föra över dem till enheter i andra länder. Det sägs vidare att det finns flera exempel i Sverige på att utländska företag inte respekterar de regler som bör gälla vid umgänget mellan arbetsmarknadens parter. Ofta fattas viktiga beslut utan att de anställda som berörs får möjlighet till insyn, information och förhandling.

Mot denna bakgrund bör det enligt motionärerna vara ett svenskt samhällsintresse att underlätta för våra fackliga organisationer att samarbeta med fackliga organisationer i andra länder. I motionen föreslås därför att regeringen skall ta initiativ till lagstiftning som ålägger svenska multinationella företag samt utländska multinationella företag verksamma i Sverige att bekosta det internationella samarbetet mellan de fackliga organisationerna inom koncernen.

Utskottet konstaterade vid behandlingen av en liknande motion förra året (AU 1984/85:3) att de påtalade svårigheterna inte enbart kännetecknar de multinationella företagen. Problem av samma art förekommer inom koncerner i allmänhet. Medbestämmandelagens regler om bl. a. förhandlingar och information gäller nämligen enbart den som juridiskt sett är arbetsgivare, dvs. det företag etc. som arbetstagaren är anställd hos. Om företaget t. ex. ägs av ett annat bolag har detta inte några arbetsrättsliga skyldigheter enligt MBL.

Utskottet erinrade också om att NARK har analyserat koncernproblematiken på medbestämmandeområdet i sitt slutbetänkande (SOU 1982:60) MBL i utveckling. Analysen visar att man stöter på svårigheter om man försöker komma till rätta med problemen lagstiftningsvägen. Kommittén rekommenderar därför att man åtminstone tills vidare avvaktar de resultat som kan uppnås genom de koncernbestämmelser som överenskommits i utvecklingsavtalet mellan SAF och LO/PTK. Huruvida utvecklingsavtalets koncernbestämmelser är tillräckliga som utgångspunkt för att lösa de viktiga förhandlings- och informationsfrågorna i de multinationella företagen är för tidigt att uttala sig om. Utskottet framhöll emellertid att det inte skulle förbises att det ligger en begränsning i att avtalet uttryckligen enbart gäller koncernverksamhet som bedrivs inom landet. Utskottet tog dock för givet att dessa särskilda förhandlings- och informationsfrågor med deras internationella aspekter uppmärksammas i det arbetsrättsliga beredningsarbete som bedrivs inom arbetsmarknadsdepartementet i samband med att man i det arbetet följer utvecklingen på koncernområdet i övrigt. Mot den bakgrunden ansåg utskottet det inte behövt att föreslå någon åtgärd med anledning av den då aktuella motionen.

Arbetsmarknadsutskottet har samma inställning i dag. I sammanhanget kan nämnas att för närvarande undersöks inom ramen för Nordiska rådets arbete förutsättningarna att sätta igång en verksamhet i motionens riktning. Detta arbete skulle då ta sikte på nordiska företag. Utgångspunkten är att man skall söka sig fram avtalsvägen.

Med hänvisning till det anförda bör motion 1984/85:772 inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I motion 1984/85:2651 av Olof Johansson (c) framhålls inledningsvis att maktkoncentrationen i vårt moderna samhälle har många skepnader. Att belysa och analysera olika maktcentra i samhället borde vara en viktig uppgift för forskningen.

Ett principiellt och grundläggande problem uppstår enligt motionären när maktutövningen leder till öppen konflikt med vida konsekvenser för många människor, som i sin tur knappast kan skydda sig på egen hand. Ett sådant område utgör avtalsmarknaden, där "tredje man" ofta drabbas och där avsikten ofta också är att så skall ske. Där finns det särskild anledning att vara observant på maktutövningens gränser och vilka metoder som krävs för att samhället/staten skall kunna skydda allmänheten. Senare års konflikter har givit rika erfarenheter i detta sammanhang.

Motionären anför vidare att det ur allmänhetens synpunkt är viktigt, att konflikter kan bringas till ett slut och samhällsskadorna minimeras. Ur sårbarhetssynpunkt finns det anledning att se över gällande regler om samhällsfarliga konflikter. Exempel på områden där samhällsfarlighet inträder är när statsmakterna inte kan verka eller när samhällsekonomin, energiförsörjningen, samferdseln, betalningsförmedlingen, skatteväsendet, tullverkets gräns- och kustbevakning inte fungerar. Detsamma gäller även beträffande polisväsendet, försvaret och domstolsväsendet. Särskilt känsliga områden är också massmedia samt samhällsverksamhet för svaga grupper som behöver vård och omsorg.

Avtalsförhandlingar och arbetsfred är vidare enligt motionären utomordentligt avgörande frågor för den välfärd som rör alla medborgare. Ansvaret för att förhandlingssystemet till sist fungerar åvilar statsmakterna. Därför borde *en översyn av förhandlingssystemet* ske med utgångspunkt från senare års erfarenheter och avse bl. a. varseltider, tillgång till erfarna medlare, inrättande av ett särskilt organ som kan avgränsa vad som är samhällsfarliga konflikter och där allmänheten måste ha ett direkt inflytande vid sidan av representanter från arbetstagare och arbetsgivare, slutar motionären.

De frågor motionären tar upp har i synnerhet under senare tid varit föremål för en betydande uppmärksamhet. De erfarenheter som vunnits av hittillsvarande konflikter på arbetsmarknaden har bl. a. föranlett ingående diskussioner, inte minst mellan parterna på arbetsmarknaden. Enligt utskottets uppfattning bör frågor som hänger samman med avtalsområdet i första hand lösas av parterna själva. På det offentliga avtalsområdet ankommer det sålunda med detta synsätt på de offentliga arbetsgivarna och deras motparter att närmare analysera var gränserna skall dras beträffande när samhällsfarlighet anses föreligga i samband med en stridsåtgärd. Utskottet vill också hänvisa till kartläggningen av arbetskonflikterna under åren 1980—1983. Utredningsmannen konstaterar att systemet fungerat på ett tillfredsställande sätt (SOU 1984:18 och 1984:19).

I sammanhanget konstaterar utskottet med tillfredsställelse att lönefrågorna på senare tid ägnats särskild uppmärksamhet i regeringens kansli, vilket bl. a. resulterat i utnämningen av ett särskilt statsråd för dessa frågor och organisatoriska förändringar för statens arbetsgivarverk.

Utskottet anser vidare att det inte föreligger något behov av att särskilt utreda varseltider, tillgången till medlare m. m.

Slutligen vill utskottet hänvisa till att maktstrukturen i samhället i stort skall utredas inom den tidigare i detta betänkande nämnda utredningen om maktfördelning och demokrati i Sverige (Dir. 1985:36).

Med hänvisning till vad utskottet anfört bör motion 1984/85:2651 inte påkalla någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet övergår här efter slutligen till att behandla motion 1984/85:2094 av Anders Andersson (m) och Ove Eriksson (m) i vilken tas upp en speciell fråga i förhandlingssammanhang, nämligen de s. k. *undantagsklausulerna*.

Motionärerna pekar på att det har blivit allt vanligare med klausuler i avtalen, som garanterar kompensation för prisutveckling m. m. som inträder under den stipulerade avtalstiden. Detta sofistikerade system praktiseras nu i så hög grad att resultatet av ingångna avtal ofta är omöjligt att utvärdera. Avtal som är avsedda att löpa viss tid, ett eller två år, blir redan efter någon månad inte längre gällande. Uppräkning och kompensation blir aktuella. Detta skapar en stor osäkerhet och den ekonomiska utvecklingen blir en helt annan än den borde vara, framhåller motionärerna.

På en mängd områden finns lagstiftning som styr vad ett avtal får innehålla. Vad som strider mot dessa tvingande regler är utan verkan. Motionärerna framhåller att även om man bör slå vakt om avtalsfriheten är det som händer inom löneavtalsområdet av så vital betydelse att det är nödvändigt att ingångna avtal ges större stadga. Mot den angivna bakgrunden föreslår motionärerna att en utredning görs huruvida det i framtiden skall tillåtas att ingångna löneavtal skall få innehålla klausuler som medför att avtalstid och vad som skall gälla under denna tid när som helst kan brytas.

Som utskottet i det föregående framhållit bör frågor som hänger samman med avtalsförhandlingarna i första hand lösas genom överläggningar parterna emellan. Den föreslagna utredningen om klausuler i löneavtalen bör det följaktligen inte ankomma på riksdagen att initiera. Dessa frågor är för övrigt i hög grad aktuella hos parterna på arbetsmarknaden. Motion 1984/85:2094 bör därför avslås.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen* att riksdagen avslår motion 1984/85:2715 yrkande 1,
2. beträffande *en utvärdering av MBL* att riksdagen avslår motion 1984/85:2124 yrkande 5.
3. beträffande *gränsdragningen mellan tryckfrihet och medbestämmande* att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1984/85:155 till handlingarna,
4. beträffande *information och förhandlingar i mindre företag* att riksdagen avslår motionerna 1984/85:330 yrkande 1, 1984/85:781 yrkande 2, 1984/85:1448 och 1984/85:2715 yrkande 4,

5. beträffande *regionala förtroendemän m. m.*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1460,
6. beträffande *facklig vetorätt vid entreprenader*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1446, 1984/85:2648 och 1984/85:2715 yrkande 8,
7. beträffande *blockad av enmansföretag*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:330 yrkande 2, 1984/85:1441, 1984/85:1452 och 1984/85:2715 yrkande 6,
8. beträffande *begränsning av blockadrätten i övrigt*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2715 yrkande 7,
9. beträffande *slopande av strejkskadestånd m. m.*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2124 yrkande 1,
10. beträffande *200-kronorregeln m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2124 yrkande 2 och 1984/85:2715 yrkande 5,
11. beträffande *utredning om skadestånden i den arbetsrättsliga lagstiftningen m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1439 och 1984/85:2715 yrkande 9,
12. beträffande *rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2124 yrkande 3,
13. beträffande *facklig styrning av teknikutvecklingen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2124 yrkande 4,
14. beträffande *MBL i kommuner och landsting m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:330 yrkande 3, 1984/85:2096, 1984/85:2227 och 1984/85:2715 yrkande 10,
15. beträffande *negativ föreningsrätt m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1440, 1984/85:1511, 1984/85:2112 och 1984/85:2715 yrkandena 2 och 3,
16. beträffande *arbetsdomstolens ställning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2715 yrkande 18,
17. beträffande *stöd till de fackliga organisationernas samarbete vid multinationella företag*
att riksdagen avslår motion 1984/85:772,
18. beträffande *översyn av förhandlingssystemet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2651,
19. beträffande *s. k. undantagsklausuler i löneavtalen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2094.

Stockholm den 5 november 1985

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Marianne Ståhlberg (s), Alf Wennerfors (m), Lahja Exner (s), Börje Hörnlund (c), Gustav Persson (s), Bengt Wittbom (m), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m), Inge Carlsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Lars-Ove Hagberg (vpk).

1. Översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen (mom. 1)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet vill" och på s. 8 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i den uppfattning om utvecklingen på det arbetsrättsliga området som kommer till uttryck i den moderata motionen 1984/85:2715. Lagstiftningsarbetet har i väsentliga delar inriktats på att stärka de fackliga organisationerna, inte den enskilde arbetstagarens ställning. De ursprungliga syftena, att öka demokratin på arbetsplatserna genom samverkan och medinflytande och att öka anställningstryggheten, har utnyttjats för att åstadkomma en genomgripande omvandling av relationerna mellan arbetsmarknadens parter. Den samverkan mellan likvärdiga parter som präglade den svenska modellen har ersatts med en strävan att inte bara stärka arbetstagarorganisationernas ställning utan att ge dem en avgörande dominans. Den balans och det samspel mellan olika intressenter som är en förutsättning för en väl fungerande marknadsekonomi föreligger på avgörande punkter inte längre.

Den arbetsrättsliga lagstiftningen har blivit ett betydelsefullt instrument i den utveckling som under ett långvarigt socialdemokratiskt maktinnehav medfört att de fackliga organisationerna fått en roll som sträcker sig långt utöver sedvanlig facklig verksamhet. Genom ett komplicerat och svårgripbart regelsystem har de successivt fått sådana befogenheter att de har ett avgörande inflytande på det politiska och ekonomiska skeendet oberoende av parlamentarisk majoritet. Organisationerna har — som motionärerna framhåller — blivit en del av den politiska maktapparaten och har dessutom allt oftare tagit på sig rollen som "storebror" gentemot medlemmarna.

Detta har, enligt utskottets uppfattning, medfört att den enskilde arbetstagarens och fackföreningsmedlemmens ställning försvagats. I stället bör man arbeta för en utveckling, som innebär ett ökat engagemang och inflytande för den enskilde. Den omstruktureringsprocess som pågår och som kan förväntas pågå under lång tid inom näringslivet och den offentliga förvaltningen vad avser såväl produktion som organisation och administration ställer krav på omställnings- och anpassningsförmåga. Ett ökat engagemang och deltagande från de enskilda anställdas sida är nödvändigt för ett framgångsrikt genomförande av nödvändiga förändringar. En sådan utveckling skulle med all säkerhet få positiva effekter för hela samhället. Lagstiftningen måste därför utformas så att denna utveckling möjliggörs och tröghet och inläsningseffekter motverkas.

Som framgår av motion 1984/85:2715 utgör fria, starka och ansvarsmedvetna fackliga organisationer ett naturligt inslag i en fri marknadsekonomi, där de kan medverka till att skapa balans mellan de olika intressen som uppträder på marknaden. Eftersom facklig verksamhet obestriddligen är av stort värde vid bevakningen av de anställdas intressen, är det emellertid av avgörande betydelse att de fackliga organisationerna står fria från de politiska partierna och bygger sin verksamhet på medlemmarnas förtroende

och mindre på offentliga beslut. Möjligheterna att lösa uppkommande frågor avtalsvägen bör därför vara så vida som möjligt.

Av det anförda framgår att utskottet ställer sig bakom vad som förs fram i motion 1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. (m) om utvecklingen av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Som motionärerna framhåller bör det fortsatta översyns- och utvecklingsarbetet inom arbetsrätten inriktas på att stärka den enskildes rätt och inflytande på den egna arbetsplatsen. Arbetsmarknadens funktion och samspelet mellan olika lagar behöver förbättras. Byråkratisering och centralstyrning måste undvikas. Vidare bör reglerna utformas så klart och entydigt att arbetstagarna, fackliga representanter och arbetsgivarna på förhand kan avgöra vilken rätt de har. Där lagstiftning inte är nödvändig av rättssäkerhetsskäl bör lagstiftning undvikas.

När det gäller den enskildes rätt gentemot de stora organisationerna utgår utskottet från att denna fråga blir föremål för utredning i den särskilda kommitté som tillsatts av regeringen i syfte att utreda frågor som hänger samman med maktfördelning och demokrati (Dir. 1985:36). Denna fråga bör enligt utskottets uppfattning utredas med förtur, eftersom den berör enskilda människors rättsställning.

Vad utskottet anför i anslutning till den moderata motionen 1984/85:2715 om det fortsatta översyns- och utvecklingsarbetet inom den arbetsrättsliga lagstiftningen bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2715 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. En utvärdering av MBL (mom. 2)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "av MBL" bort ha följande lydelse:

När MBL tillkom för snart tio år sedan framställdes den nya lagen av socialdemokraterna som den största reformen sedan den allmänna rösträtten. Socialdemokraterna och de borgerliga partierna anförde bl. a. gemensamt att reformen gav nya utgångspunkter för klassarbete på arbetsplatserna. Den nya lagens karaktär av samarbetslag var sålunda uppenbar redan från början.

Utskottet kan i likhet med motionärerna konstatera att MBL inte givit lönarbetarna de demokratiska fri- och rättigheter de har rätt att kräva. Arbetarna och deras fackföreningar har också under de år som gått sedan lagen kom till upplevt MBL som en stor besvikelse. Det finns alltså anledning att — som vpk föreslår — utvärdera hur MBL i själva verket har fungerat. Följande frågor — som förs fram i vpk-motionen — bör vara centrala i en sådan översyn:

1. Har MBL påverkat fackföreningarnas självständighet och möjligheter att som partsföreträdare utforma från arbetsköparna självständiga alternativ?

2. Har med MBL de arbetandes inflytande och makt vidgats eller har arbetsköparsidan genom samarbetspolitiken flyttat fram sina positioner?
3. Vilka nya sociala dimensioner har tillförts arbetslivet med MBL?
4. Hur har de arbetande kunnat påverka arbetslivets effektivitets- och teknikutveckling?

Enligt utskottets uppfattning kan redan i dag konstateras att frågeställningar som tar sikte på arbetandes intressen visar att lagen inte förmått förändra maktpositionerna på arbetsplatserna. Detta visas för övrigt också av att man ute på arbetsplatserna anser att MBL endast inneburit att företag och myndigheter genom en MBL-förhandling måste tala om för fackföreningarna vad man redan bestämt sig för att göra. Några exempel härpå är nedläggningen av Stockholmstidningen, strukturomvandlingen inom stålindustrin, nedläggningen av Uddevalla- och Landskronavarven, LKAB:s nedläggning av Svappavaaragruvan m. m. Det finns fler exempel som belyser detta. Här kan nämnas införandet av ny teknik inom industrin och offentlig verksamhet, överinskrivningen inom daghemsverksamheten samt bolagisering av statliga och privata företag.

Utskottet instämmer sammanfattningsvis med vpk om behovet av en utvärdering av MBL. Det utredningsarbetet bör resultera i att en helt ny lag läggs fram, som tillförsäkrar de arbetande förändrade maktpositioner ute på arbetsplatserna. Detta bör med bifall till motion 1984/85:2124 i denna del ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *en utvärdering av MBL*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2124 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

3. Information och förhandlingar i mindre företag (mom. 4)

Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Liknande motionsyrkanden" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att MBL ofta fungerar på ett otillfredsställande sätt vid de mindre företagen. Tyngdpunkten i medbestämmandet bör ligga på den lokala nivån. Denna grundsats framträder i flera av MBL:s bestämmelser som anger att rättigheter och skyldigheter i första hand tillkommer den lokala fackliga organisationen.

På många små arbetsplatser förhåller det sig emellertid så att de anställda företräds av en facklig ombudsman som inte har anknytning till företaget i fråga. Ett sådant ombud har — som framhålls i motionerna — ofta begränsade möjligheter att sätta sig in i förhållandena på de skilda arbetsplatserna och har ingen skyldighet att i förväg samråda med de anställda. Det förekommer därför att väsentlig information når de anställda först långt efter

det att arbetsgivaren fullgjort sin lagstadgade informations- eller förhandlingskyldighet gentemot den fackliga organisationen.

Utskottet ställer sig mot den angivna bakgrunden bakom förslagen i motionerna om en översyn av MBL som tar sikte på att stärka de lokalt anställdas inflytande genom ett decentraliserat och smidigt beslutsfattande. Därvid bör också övervägas att arbetsgivarens familj — dvs. i stort sett alla egenföretagare — undantas från MBL:s regler.

Vad utskottet anfört om förhandlingar och information i företag innebär att motionerna 1984/85:330, 1984/85:781, 1984/85:1448 och 1984/85:2715 tillstyrks i aktuella delar, vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *information och förhandlingar i mindre företag* att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:330 yrkande 1, 1984/85:781 yrkande 2, 1984/85:1448 och 1984/85:2715 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Regionala förtroendemän m. m. (mom. 5)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Den aktuella" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar de socialdemokratiska motionärernas uppfattning att det nu är hög tid att genomföra förslaget från nya arbetsrättskommittén år 1977 om en regional organisation med fackliga förtroendemän. Självfallet bör dessa också ha tillträdesrätt till arbetsplatserna.

Det framstår som obegripligt att dessa frågor ännu inte lösts åtta år efter utredningens överlämnande. Utskottet föreslår därför att riksdagen beslutar om en snabb och omfattande utbyggnad av en organisation med fackliga förtroendemän.

Vad utskottet anfört i denna del innebär ett tillstyrkande motion 1984/85:1460 av Anita Modin m. fl. (s).

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *regionala förtroendemän m. m.* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1460 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Facklig vetorätt vid entreprenader (mom. 6)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Som nyss" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är i högsta grad betänkligt att vetorättsreglerna ibland används av de fackliga organisationerna för att försöka stoppa även seriösa entreprenörers verksamhet. Denna uppfatt-

ning delar uppenbarligen också näringsfrihetsombudsmannen, som i en särskild skrivelse till regeringen bl. a. framhåller att MBL-förfarandet inte bör få användas för att försvåra verksamheten för företag, om det inte finns fog för veto. Som framgår i regeringens svar till näringsfrihetsombudsmannen skall denne följa utvecklingen i syfte att verka för bättre förutsättningar för enmansföretagens näringsutövning på entreprenörsområdet.

Enligt utskottets uppfattning bör nu MBL ändras på så sätt att här angivna missförhållanden undanröjs. Vad utskottet anför med anledning av motionerna 1984/85:1446, 1984/85:2648 och 1984/85:2715 i aktuella delar bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *facklig vetorätt vid entreprenader*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1446, 1984/85:2648 och 1984/85:2715 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

6. Blockad av enmansföretag (mom. 7)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "av enmansföretag" bort ha följande lydelse:

Det har i princip överlåtits åt parterna att bestämma vilka stridsåtgärder som i olika lägen skall tillgripas. Med denna frihet följer emellertid ett ansvar för att en så ingripande stridsåtgärd som blockad står i rimlig proportion till de resultat man vill uppnå. Utskottet menar för sin del att blockad av enmansföretag mot den bakgrunden är en omotiverad facklig stridsåtgärd som bör förbjudas i MBL. Förslag härom bör läggas fram för riksdagen. Regeringen bör underrättas om vad utskottet här anför med anledning av motionerna 1984/85:330, 1984/85:1441, 1984/85:1452 och 1984/85:2715 i aktuella delar.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *blockad av enmansföretag*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:330 yrkande 2, 1984/85:1441, 1984/85:1452 och 1984/85:2715 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

7. Begränsning av blockadrätten i övrigt (mom. 8)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Med samma" och slutar med "i övrigt" bort ha följande lydelse:

Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder är inskriven i grundlag. Även om denna rätt kan begränsas genom lag, har riksdagen visat återhållsamhet med att tillgripa lagstiftning och hänvisat till den praxis som råder på ar-

betsmarknaden. Det har överlåtits åt arbetsmarknadens parter att själva genom avtal lösa uppkommande frågor på det fackliga området. Denna princip har varit en styrka för svenskt arbetsliv och en viktig förutsättning för vårt ekonomiska framåtskridande.

En förutsättning för att denna politik har kunnat bedrivas framgångsrikt under lång tid är att det har rått balans mellan parterna på arbetsmarknaden i den mening att en stridsåtgärd från den ena partens sida har kunnat mötas med motåtgärder från den andra parten.

I ett avseende råder inte detta förhållande, nämligen då facklig organisation utlyser blockad mot ett enskilda företag. Det är därför ett oavvisligt krav att fackliga organisationer inte utnyttjar blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stridande mot näringsfriheten eller den enskildes fri- och rättigheter. På senare år har det visat sig att fackliga organisationer i ökande utsträckning utnyttjar blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stötande för rättsmedvetandet.

Blockad tillämpas ofta mot enmansföretagare som inte önskar sluta kollektivavtal eftersom de inte har några anställda. Det förekommer emellertid också att blockad tillämpas mot företag som har anställda vilka av olika skäl inte önskar ansluta sig till facklig organisation och inte heller har någon önskan att arbetsgivaren tecknar kollektivavtal. Fackliga organisationers rätt att i sådana fall genom blockad tilltvinga sig kollektivavtal måste uppfattas som stridande mot de mänskliga fri- och rättigheterna.

Med rätten att vidta stridsåtgärder och lagstiftarens förtroende för parterna att själva besluta om arten och omfattningen av stridsåtgärder följer ett ansvar för att dessa åtgärder står i rimlig proportion till det resultat man förväntar sig att uppnå. Utskottet konstaterar med beklagande att fackliga organisationer på senare år inte förmått motsvara detta ansvar. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att det bör uppdras åt regeringen att snarast lägga fram förslag som utöver ett förbud mot blockad av enmansföretag i övrigt begränsar blockader mot företag utan att därmed kränka arbetsmarknadens parter eljest grundlagsskyddade rätt att vidta fackliga stridsåtgärder. Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1984/85:2715 i aktuell del bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *begränsning av blockadrätten i övrigt*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2715 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Slopande av strejkskadestånd m. m. (mom. 9)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning fyller strejkrätten en viktig funktion på arbetsmarknaden. Den stärker de anställda och deras fackföreningar i den annars ojämna kampen mot arbetsgivarna. Utskottet delar därför uppfattningen i vpk-motionen 1984/85:2124 att strejkskadestånden skall slopas

och att fredspliktsbestämmelserna i MBL utmönstras. Riksdagen föreslås ge sin anslutning härtill genom ett uttalande som delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. *beträffande slopande av strejkskadestånd m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2124 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. 200-kronorsregeln m. m. (mom. 10)

Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "I samband" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Som framhålls av motionärerna innebär den nya regeln att skadestånd normalt inte skall dömas ut om arbetsnedläggelsen upphört senast när arbetsgivaren och facket tagit upp överläggningar enligt 43 § MBL egentligen ett erkännande av den olovliga strejken som påtryckningsmedel. Eftersom olovliga konflikter ofta riktar sig i lika hög grad mot den fackliga organisationen som mot arbetsgivaren, innebär denna ordning ett undergrävande också av de fackliga organisationernas auktoritet och därmed av deras möjligheter att hävda sin ställning som avtalslutande part. Detta utgör ett allvarligt avsteg från den hittillsvarande principen att fredsplikt föreligger under avtalsperioden.

Utskottet delar mot denna bakgrund motionärernas uppfattning att de regler som gällde i fråga om skadestånd vid olovliga konflikter åren efter MBL:s ikraftträdande bör återinföras.

Vidare tillstyrker utskottet förslaget i motionen att 60 § MBL bör ges tillbaka sin tidigare lydelse, vilket innebär att 200-kronorsregeln tas bort.

Med detta synsätt på skadestandsreglerna i 60 § MBL kan utskottet inte ställa sig bakom förslaget i vpk-motionen 1984/85:2124 att 200 kr. i skadestånd inte skall kunna överskridas. Den motionen bör alltså avslås i denna del.

Vad utskottet med anledning av motion 1984/85:2715 anfört om ändringar i 60 § MBL bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. *beträffande 200-kronorsregeln m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2715 yrkande 5 samt med avslag på motion 1984/85:2124 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. 200-kronorsregeln m. m. (mom. 10)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "I samband" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i vpk-motionen 1984/85:2124 har den socialdemokratiska regeringen tvingat igenom att skadestånd över 200 kr. skall kunna dömas ut. Detta har fått som följd att de som ådöms högre skadestånd än 200 kr. hamnar i riskzonen för avsked, enligt lagens anvisningar. Regeringens ställningstagande i denna för arbetarklassen viktiga fråga innebär inte bara en försämring genom att högre skadeståndsbelopp kan utdömas, utan även en begränsning av anställningstryggheten och en förstärkning av kapitalets makt.

60 § MBL bör därför — som föreslås i vpk-motionen 1984/85:2124 — ändras så att skadeståndsbelopp på över 200 kr. inte skall kunna utdömas. Vidare bör ett förbud införas mot avskedande av arbetare för deltagande i strejk.

I utskottets hemställan läggs fram förslag till erforderliga ändringar i den aktuella paragrafen. De förslag beträffande 60 § MBL som förs fram av moderaterna i motion 1984/85:2715 avvisas av utskottet. Motionen har som en allmän utgångspunkt att ensidigt stärka arbetsgivarnas ställning på arbetsmarknaden. Ett sådant synsätt strider mot den uppfattning utskottet företräder på det arbetsrättsliga området.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *200-kronorsregeln m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2124 yrkande 2 samt med avslag på motion 1984/85:2715 yrkande 5 antar nedanstående förslag till ändrad lydelse av 60 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet:

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrivs att 60 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Om det är _____ helt falla bort.
I mål om _____ skäl till det.
Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagarare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. *Denna begränsning gäller dock inte, om arbetstagaren underlåter att följa ett åläggande av domstolen om återgång till arbetet om stridsåtgärden med hänsyn till omständigheterna måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd.*

Reservantens förslag

60 §

helt falla bort.
skäl till det.
Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagarare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. *Deltagande i olovlig stridsåtgärd kan aldrig utgöra saklig grund för avsked.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

11. Utredning om skadestånden i den arbetsrättsliga lagstiftningen m. m. (mom. 11)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Utskottet tar" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motionerna att det många gånger utkrävs skadestånd för rent bagatellartade förseelser inom arbetsrätten. Ofta betalar främst mindre företag hellre ett informellt skadestånd än att de ger sig in i en omfattande och dyrbar process med de konsekvenser detta kan ha inte minst för klimatet på arbetsplatsen. Även om skadeståndskraven många gånger kan vara orimliga och strider mot lagens anda, föredrar många företagare att köpa sig husfrid.

Mot den angivna bakgrunden finns det — som motionärerna framhåller — anledning att analysera konsekvenserna av den arbetsrättsliga lagstiftningen i fråga om skadestånd och vidta sådana förändringar i lagstiftningen att det av denna klart kan utläsas i vilka fall och under vilka former skadestånd kan utkrävas. I utredningsarbetet bör särskilt förekomsten av s. k. informella skadestånd uppmärksammas.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1984/85:1439 och 1984/85:2715 beträffande en utredning om skadestånden i den arbetsrättsliga lagstiftningen bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *utredning om skadestånden i den arbetsrättsliga lagstiftningen m. m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1439 och 1984/85:2715 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen (mom. 12)

Lars-Ove Hågberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

När MBL-lagen kom till för snart tio år sedan framhölls att en lagstiftning som garanterar rätten till politisk verksamhet borde övervägas om erfarenheterna efter en tid visade att de intentioner som slogs fast inte respekterades.

Utskottet kan i likhet med vpk konstatera att det är nödvändigt att ge de arbetande en laglig rätt att kunna bedriva politisk verksamhet på sin arbetsplats, före eller efter arbetstiden, under middagsrast eller under annan ledighet under arbetstiden.

Vad utskottet anfört om rätten till politisk verksamhet på arbetsplatsen med anledning av motion 1984/85:2124 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2124 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i vpk-motionen 1984/85:2124 har den snabba utvecklingen inom främst datatekniken ofta negativa konsekvenser för både enskilda lönarbetare, orter och regioner. I dag ger inte MBL de arbetande något stöd för ett alternativt användande av tekniken. Därför måste lagstiftningen ändras och utformas så att ny teknik och arbetsorganisation endast får införas med fackets godkännande. Som vpk anför måste sålunda de fackliga organisationerna ges en facklig vetorätt vid förhandlingar om t. ex. teknikavtal.

Vad utskottet anfört i frågan om facklig styrning av teknikutvecklingen i anslutning till motion 1984/85:2124 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *facklig styrning av teknikutvecklingen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2124 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. MBL i kommuner och landsting m. m. (mom. 14)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 22 slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Riksdagens tidigare gjorda begäran om utredning av MBL i kommuner och landsting tillkom sedan kommun- och landstingsförbundens styrelser i enhälliga yttranden framställt önskemål om att en sådan utredning skulle komma till stånd. Utredningsarbetet har därefter fått anstå med hänvisning till att man i första hand bör pröva möjligheten att avtalsvägen lösa uppkommande problem med gränsdragningen för de anställdas förhandlingsrätt gentemot den politiska demokratin. Det är emellertid principiellt felaktigt att hänskjuta gränsdragningsproblem av detta slag till förhandlingslösningar genom de berörda avtalsparternas försorg. Behovet av det utredningsarbete det här gäller kvarstår sålunda. Det bör snarast inledas och fullföljas med utgångspunkt i de riktlinjer utskottet angav i betänkandet AU 1981/82:4. Med hänsyn till att motsvarande problem även framträder på den statliga sidan bör utredningsarbetet vidgas till att omfatta även de statsanställdas förhandlingsrätt vid beslut av betydelse för den politiska demokratin. Till den senare frågan återkommer utskottet i betänkandet AU 1985/86:6.

Vidare vill — — — (= utskottet) — — — följer yttranderätt.

Vad utskottet anfört i anslutning till motionerna 1984/85:330, 1984/85:2096, 1984/85:2227 och 1984/85:2715 i motsvarande delar bör delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *MBL i kommuner och landsting m. m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:330 yrkande 3, 1984/85:2096, 1984/85:2227 och 1984/85:2715 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Negativ föreningsrätt m. m. (mom. 15)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Frågan om" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Den positiva föreningsrätten, dvs. rätten att fritt ansluta sig till och tillhöra en förening, finns inskriven i grundlagen och i MBL. Det borde vara en självklarhet att med rätten att tillhöra en förening följer rätten att slippa tillhöra en förening. Så har också föreningsrätten tolkats i ett uttalande av Europakommissionen.

I Sverige är dock rätten att stå utanför en förening ingen självklarhet. Genom bristfällig lagstiftning är det möjligt att vägra medlem i facklig organisation utträde.

Införandet av organisationsklausuler i kollektivavtal kan enligt utskottets mening betraktas som en form av yrkesförbud och innebär ett otillbörligt ingrepp i den enskildes integritet och ett avsteg från de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Rätten till arbete liksom den enskildes lagstadgade rättigheter på arbetsplatsen får aldrig göras beroende av huruvida den enskilde arbetstagaren är medlem i en facklig organisation eller ej. Medlemskapet är den enskildes angelägenhet.

För att garantera den enskildes frihet att själv välja eller avstå från medlemskap i en facklig organisation bör som föreslås i motionerna den negativa föreningsrätten garanteras i lag som även innefattar förbud mot organisationsklausuler.

Utskottet anser slutligen att arbetsgivaren inte bör ha rätt att göra avdrag på lönen för fackföreningsavgift mot den enskildes vilja.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker aktuella delar i motionerna 1984/85:1440, 1984/85:1511, 1984/85:2112 och 1984/85:2715.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *negativ föreningsrätt m. m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1440, 1984/85:1511, 1984/85:2112 och 1984/85:2715 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Arbetsdomstolens ställning (mom. 16)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Arbetsdomstolen har alltsedan sin tillkomst varit en partssammansatt domstol. Dess uppgift var från början att avgöra tvister om tolkning och tillämpning av kollektivavtal. Domstolen har i sin dömande verksamhet också att ta ställning till enskildas förhållanden på arbetsplatserna. I hög grad har detta kommit att bli fallet som en följd av 1970-talets arbetsrättsliga lagstiftning, särskilt lagen om anställningsskydd.

I denna förändrade situation finns det skäl att uttrycka starka betänkligheter mot att en partssammansatt domstol avgör mål som rör förhållanden mellan en enskild och någon av eller båda de parter som är representerade i domstolen. Problemet accentueras av att domstolens domar inte kan överklagas. Mot denna bakgrund instämmer utskottet i vad som sägs i motion 1984/85:2715 att det finns skäl att utreda formerna för att överföra arbetsrättsliga tvister som gäller enskilda arbetstagares förhållanden från arbetsdomstolen till de allmänna domstolarna. Dessa domstolar handlägger redan sådana tvister i viss omfattning och är således inte främmande för rättsområdet. Man får på detta sätt en enhetlig handläggning av de mål det här gäller och samtidigt reguljära möjligheter till överprövning i högre instanser. Båda faktorerna bör vara till gagn för den enskildes rättstrygghet.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller vad ovan anförts om en utredning om överföring av arbetsrättsliga mål till de allmänna domstolarna och underrättar regeringen härom.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *arbetsdomstolens ställning*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2715 yrkande 18 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

17. Stöd till de fackliga organisationernas samarbete vid multinationella företag (mom. 17)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Utskottet konstaterade" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

De problem motionärerna tar upp har enligt utskottets uppfattning stor aktualitet mot bakgrund av den multinationalisering som svensk industri för närvarande genomför.

Utvecklingen har bl. a. medfört att företagen genom att flytta produktionen mellan länder kan motverka fackliga aktioner. En annan konsekvens har varit att det blivit svårt att få en riktig bild av företagets ekonomiska

situation på grund av de möjligheter som finns att dölja vinsterna eller föra över dem till enheter i andra länder. Dessutom förekommer det att utländska företag i Sverige inte respekterar våra arbetsrättsliga lagar, varför viktiga beslut ibland fattas utan att de anställda fått möjlighet till insyn, information och förhandling.

Utskottet delar mot den angivna bakgrunden motionärens uppfattning att regeringen bör ta initiativ till en lagstiftning som ålägger svenska multinationella företag och utländska multinationella företag verksamma i Sverige att bekosta det internationella samarbetet mellan de fackliga organisationerna inom koncernen.

Vad utskottet anfört i denna del med anledning av motion 1984/85:772 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *stöd till de fackliga organisationernas samarbete vid multinationella företag*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:772 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. Översyn av förhandlingssystemet (mom. 18)

Börje Hörnlund (c) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "De frågor" och på s. 27 slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

De frågor som tas upp i motion 1984/85:2651 av Olof Johansson (c) har i synnerhet under senare tid varit föremål för en betydande uppmärksamhet. Konflikter på arbetsmarknaden har ofta drabbat "tredje man", vilket dessutom ibland varit avsikten. I dessa situationer har aktualiserats maktutövningens gränser och på vilket sätt samhället/staten skall kunna skydda allmänheten.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är angeläget att en översyn av hela förhandlingssystemet kommer till stånd med utgångspunkt i senare års erfarenheter. Ur sårbarhetssynpunkt bör bl. a. gällande regler om samhällsfarliga konflikter utredas. Vidare bör man se över bl. a. varseltider, tillgång på erfarna medlare, inrättande av ett särskilt organ som kan avgränsa vad som är samhällsfarliga konflikter och där allmänheten måste ha ett direkt inflytande vid sidan av representanter från arbetstagare och arbetsgivare.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 1984/85:2651 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *översyn av förhandlingssystemet*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2651 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

1. Regionala förtroendemän (mom. 5)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

Vi har förståelse för att de fackliga organisationerna kan ha ett behov av en regionalisering av förhandlingsverksamheten. Dessa frågor bör det emellertid enligt vår mening ankomma på organisationerna själva att lösa.

2. MBL i kommuner och landsting (mom. 14)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anför:

Enligt vpk:s uppfattning bör det vara en självklarhet att de anställda i kommuner och landsting tillerkänns demokratiska rättigheter på sina arbetsplatser. Det kan inte finnas några bärande skäl för att undanhålla dessa anställda samma inflytande som andra anställda. Vpk anser för övrigt att demokratiska rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer bör väsentligt stärkas oavsett om det gäller offentlig eller privat sektor.

3. Stöd till de fackliga organisationerna vid multinationella företag (mom. 17)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

Utskottet avstyrker vpk:s förslag att svenska multinationella företag och utländska multinationella företag verksamma i Sverige enligt lag skall åläggas att bekosta de fackliga organisationernas arbete inom koncernen. Vi stöder med kraft detta beslut och vill samtidigt understryka vikten av att insatser av detta slag vid behov regleras genom överenskommelser mellan parterna.

Vi vill också i detta sammanhang med anledning av den allmänna inriktningen i vpk:s motion framhålla följande. Internationaliseringen av företagen har varit en icke oväsentligt bidragande orsak till den internationella välståndsökningen. De utländska direktinvesteringarna och de internationella företagens verksamhet i landet har således utan tvivel en rad positiva effekter när det gäller näringslivets försörjning med riskkapital, tillgången till avancerad teknik m. m. Likaså har svenska företags utlandsetableringar bidragit till den ekonomiska och tekniska utvecklingen såväl i Sverige som i andra länder. Detta har också varit positivt för sysselsättningsutvecklingen i Sverige. Vidare vill vi framhålla betydelsen av att slå vakt om fri handel, fri etablering över gränserna och friare regler för kapitalrörelser. Dessa viktiga principer för Sveriges internationella handlande på det ekonomiska området får inte försväras genom olika slag av begränsande lagstiftning. I detta sammanhang vill vi slå fast principen att ett företag måste arbeta på de villkor som gäller i det land i vilket det verkar.

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

Utskottet har i sitt betänkande avstyrkt motion 1984/85:2094, i vilken yrkas att en särskild utredning skall pröva förekomsten av klausuler i löneavtalen.

Moderata samlingspartiets inställning till följsamhetsklausuler i löneavtalen redovisades bl. a. i en reservation från de moderata utskottsrepresentanterna i utskottets betänkande AU 1984/85:15. Där framhölls att lönebildningen och formerna härför spelar en avgörande roll för hur de centrala målen för den ekonomiska politiken skall kunna uppnås. De senaste årens lönerörelser visar klart behovet av en förändring av nuvarande förhandlingssystem, om stabilitet skall kunna uppnås i den svenska ekonomin. Den utveckling som pågår med allt fler följsamhetsklausuler i avtalen måste brytas för att inte varje regering skall misslyckas med inflationsbekämpningen.

